

HOLE kommune

Handlings- og økonomiplan 2020 - 2023
Årsbudsjett 2020 **versjon 3**

Rådmannens grunnlagsdokument 20.11.2019

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Vedtak.....	5
2	Sammendrag.....	6
2.1	Satsninger i budsjett 2020 og økonomiplanperioden 2020-2023	7
2.2	Mål om stabil og bærekraftig økonomisk utvikling	10
3	Status	12
3.1	Kommunens finansielle situasjon	12
3.2	Kostnadsutviklingen	15
3.3	Kvalitet på tjenestene	17
3.4	Økonomisk status og prognose for 2019	17
4	Utfordringer i økonomiplanperioden	18
4.1	Befolkningsvekst og vekst i målgrupper	18
4.2	Noen konkrete utfordringer	20
5	Innovasjon og ny praksis til brukernes beste	23
6	Budsjettprosessen	24
7	Kommunens styringssystemer.....	25
7.1	Verdier og ledersatninger	25
7.2	Kommuneplanmelding/årsmelding	26
7.3	Årshjul	26
8	Økonomiske rammebetingelser	27
8.1	Statsbudsjettet.....	27
8.2	Driftsbudsjettet.....	28
8.3	Lånegjeld til investeringer.....	35
8.4	Pensjon og akkumulert premieavvik.....	35
8.5	Fondsbeholdning	36

9	Drift av kommunens tjenester.....	37
9.1	Politisk vedtatte strategier for å nå mål	38
9.2	Administrasjon og fellesfunksjoner	40
9.3	Tjenesteområde Skole	42
9.4	Barnehage	48
9.5	Helse.....	52
9.6	NAV	56
9.7	Pleie, rehabilitering og omsorg (PRO).....	61
9.8	Tiltak for funksjonshemmede (TFF)	68
9.9	Areal, byggesak og miljø	73
9.10	Teknisk / Eiendom.....	76
9.11	Kultur og fritid.....	79
10	Strategisk samarbeid, eierskap og prosjekter	83
10.1	Interkommunale samarbeid	83
10.2	Eierinteresser	84
11	Investeringsplan 2020-2023	85
12	Kommunale gebyrer	88
13	Vedlegg 1: Rammer pr tjenesteområde – brutto tall	91
14	Vedlegg 2: Obligatorisk oversikt - bevilgningsoversikt drift	93
15	Vedlegg 3: Obligatorisk oversikt – bevilgningsoversikt investeringer	94

1 Vedtak

1. Skatt på inntekt og formue. Skattøret for 2020 fastsettes til den høyeste lovlige sats.
2. Økonomiplanens første år gjelder som årsbudsjett for 2020. Driftsrammene for årene 2021-2023 og investeringsrammene for 2021-2023 for nye prosjekter anses som retningsgivende for det videre arbeid gjennom årlig rullering av handlings- og økonomiplanen.
3. Årsbudsjett 2020 og økonomiplan 2020-2023 vedtas slik det fremgår av budsjettdokumentet. Rammene til tjenesteområdene gis som netto budsjettbeløp.
4. Kommunale avgifter, gebyrer og egenbetaling for 2020 fastsettes i samsvar med budsjettdokumentasjonen.
5. Rådmannen har fullmakt til å fordele avsetningen til lønnsoppgjør med kr. 11.080.000 inkl sosiale avgifter på tjenesteområdene.
6. Investeringsbudsjettet for 2020 vedtas med brutto investeringsutgift på kr 44.522.000 fordelt med kr 39.822.000 på ikke-rentable investeringer og kr 4.700.000 på rentable/avgiftsfinansierte investeringer.
7. For finansiering av investeringsbudsjettet for 2020 vedtas følgende låneopptak:
 - a. Låneopptak til investeringer med inntil kr. 36.557.000.
 - b. Avdrag betales i hht ordinær nedbetalingsplan for det enkelte lån.
 - c. Lånene avdras som serielån.
 - d. Rådmannen gis fullmakt til å velge finansieringskilde og akseptere lånevilkår jf. Reglement for gjelds- og finansforvaltningen.
8. Mål og resultatkrav, herunder mål for finansiell styring fastsettes i samsvar med budsjettdokumentet.

2 Sammendrag

Årsbudsjett for 2020 og økonomiplan for de neste fire årene er tuftet på kommuneplanens samfunnsdel for perioden 2018-2030, hvor FNs bærekraftsmål om sosial-, økonomisk- og grønn bærekraft er fundamentet for samfunnsutviklingen i Hole kommune.

For å realisere disse målene i økonomiplanperioden trekker vi særlig frem videreføringen av satsningen på skole og læring samt innovasjon i omsorgstjenestene.

Rådmannen foreslår et brutto driftsbudsjett i 2020 på 546 mill. kroner, og et netto driftsresultat på 5,8 mill. kroner som kan settes i disposisjonsfond. Budsjettet øker med om lag 34 mill. kr. i forhold til 2019.

Hovedmål med økonomiplanen

Hovedbudskapet i forslaget til økonomi- og handlingsplan er å sikre velferd og valgfrihet for nåværende og kommende generasjoner. Vi løser dette blant annet ved en ansvarlig økonomisk satsning med avsetninger til driftsfond. På den måten er kommunen mer robust ved økonomiske svingninger, samtidig som vi bygger opp egenkapitalen til investeringer i tiden som kommer.

Hovedutfordringer

Utbyggingen av Ringeriksbanen og ny E16 gir store muligheter, men også betydelige utfordringer for kommunen. Prosjektet vil trolig allerede i 2020/21 prege Holesamfunnet. Behovet for god kommunikasjon med innbyggerne og oppdatering av informasjon vil bli stort.

Prosjektet skaper stor usikkerhet i økonomiplanperioden ved at løsninger for institusjonene i kommunen ikke er på plass.

Nasjonale utfordringer som økning i andelen eldre, mindre vekst i oljefondet, klimaendringer og økte forventninger til velferdstjenester slår også inn i kommunens hverdag.

Spesielle satsninger

Hole har høye ambisjoner for alle barn og unges læring og kunnskapsutvikling. Rådmannen foreslår derfor å styrke skolen i 2020 med 10,4 mill. kr. for å oppfylle ny lærernorm og innføre nytt læreplanverk. I tillegg er det midler til et digitalt utstyrløft og til en styrking innen materiell og inventar.

Innovasjon i omsorgstjenestene er enda et stort løft som både handler om kvalitetsreformen for eldre «Leve hele livet» og videreutvikling av velferdsteknologi. Med velferdsteknologiske løsninger kan flere tjenestemottakere mestre sin egen hverdag og leve et mest mulig selvstendig liv.

Kommunen har i løpet av siste halvannet år arbeidet aktivt for å rullere våre viktigste overordnede planer som kommuneplanens samfunnsdel, arealdel og kommunedelplan. Med oppdatert planverk skaper vi gode rammer for både nærings- og boligutvikling.

Dialogen med innbyggerne skal styrkes gjennom nye og bedre digitale løsninger som f.eks. Visma skole og barnehage, og samhandlingsverktøyet «Stafettlogg» innen oppvekstsektoren.

Investeringer til vedlikehold og oppgradering av kommunale formålsbygg intensiveres i løpet av de neste fire årene med om lag 10 mill. kroner. I beløpet ligger også energiøkonomisering og universell utforming.

2.1 Satsninger i budsjett 2020 og økonomiplanperioden 2020-2023

Her følger de store linjene for prioriteringer som angår innbyggernes hverdag, samt foreslåtte priser på tjenestene:

2.1.1 Administrasjon og fellesfunksjoner

Administrasjonen arbeider for kostnadseffektiv drift gjennom motiverte medarbeidere, godt lederskap og gode omstillings- og effektiviseringsprosesser. Rådmannen foreslår 1,2 mill. kroner til å videreføre nødvendig oppgradering av IT-infrastruktur for å styrke sikkerheten, bedre innbyggerdialogen og gi rom for ytterligere effektivisering og kvalitetsheving. Kommunen fortsetter å satse på lærlinger. Dette er en langsiktig rekrutteringsstrategi særlig innenfor pleie, rehabilitering, omsorg og tiltak for funksjonshemmede.

2.1.2 Skole

Rådmannen foreslår å styrke skolen i 2020 med 10,4 mill. kr. for å oppfylle ny lærernorm og innføre nytt læreplanverk. I tillegg er det midler til et digitalt utstyrløft og til fornyelse av materiell og inventar.

Det er satt av 13 mill. kroner til utvidelse av ungdomsskolen slik at den kan stå klar til høsten 2021. Pilotprosjektet «Holemodellen» som handler om å gi barn og unge gode, kvalitetssikrede og helhetlige tjenester, skal etter planen rulles ut i 2020.

Økning i prisen på SFO- plass følger prisvekst med 3 %.

2.1.3 Barnehage

Hole har full barnehagedekning og redusert behov for antall barnehageplasser.

Holebarnehagene arbeider med ulike prosjekter som gir kvalitet i arbeidet med barn og barns utvikling. Prosjektet "SNAKKE", er en del av regjeringens tiltaksplan for en god barndom. Prosjektet skal gjøre personalet tryggere og modigere i samtaler med barn også når barnet har en bekymring. I 2020 er målet at også alle barnehagene har implementert «Holemodellen».

Prisen på barnehageplass følger makspris i statsbudsjettet og øker med 3.1 %.

2.1.4 Helse

Forebyggende helsearbeid og tidlig innsats er viktig. Hole kommune opprettholder satsningen på helsestasjon og skolehelsetjenesten. Kommunen arbeider for at flere barn skal favnes i den ordinære undervisningen gjennom tverrfaglig samarbeid og kompetansebygging hos skole- og barnehagepersonell. Helseavdelingen er primus motor for innovasjonsprosjektet «Holemodellen».

2.1.5 NAV Hole og barnevern

I Hole kommune er målet om økt sysselsetting, arbeid og aktivitet overordnet i arbeidet med ulike brukergrupper. For barnevernstjenesten er myndighetenes kvalitets- og kompetanseløft et prioritert arbeid i 2020. Tiltakene skal bidra til at barn, unge og deres familier skal møte ansatte med høy faglig kompetanse og tjenester av god kvalitet.

Holemodellen berører også fagområder under NAV og implementeringen blir en satsning også her.

2.1.6 Pleie, rehabilitering og omsorg

Innovasjon i omsorgstjenestene er et stort løft, og kommunen viderefører satsningen på velferdsteknologi. Kvalitetsreformen for eldre, «Leve hele livet», krever både tverrfaglig- og regionalt samarbeid. En plan for dette arbeidet blir en satsning i 2020.

Kommunen arbeider for en forbedring og profesjonalisering av tjenestetildelingen for alle brukergrupper. Målet er tilstrekkelige og likeverdige tjenester til alle innbyggere.

Arbeidet med å finne gode erstatninger for kommunens institusjoner i forbindelse med byggingen av Ringeriksbanen og ny E16 intensiveres i 2020.

2.1.7 Tiltak for funksjonshemmede

Arbeidet med å finne et godt mestringsnivå ut ifra brukerens egne ressurser, såkalt hverdagsmestring, bidrar til god livskvalitet. Dette krever et godt samspill mellom bruker og ansatt. Systematisk jobbing med kompetansehevende tiltak blant de ansatte skal dermed styrke tjenestene til brukerne.

I samarbeid med pleie og omsorg skal utprøving og implementering av velferdsteknologi være en prioritert oppgave i 2020.

2.1.8 Teknisk drift/Eiendom

Kommunens formålsbygg skal oppgraderes og vedlikeholdes de neste fire årene for om lag 10 mill. kroner. Det satses samtidig på å møte kravene til universell utforming. Likeledes er arbeidet med å innføre ENØK-tiltak en prioritert oppgave. Arbeidet med kapasitetsutvidelser i vann- og avløpsnett forsetter, det gjør også arbeidet med å oppgradere og utbedre kommunens lekeplassstyr. Arbeidet med tilrettelegging for flere gang- og sykkelveier er også en prioritert oppgave i 2020.

2.1.9 Areal og byggesak

Kommunen har i løpet av siste halvannet år arbeidet aktivt for å rullere våre viktigste overordnede planer som kommuneplanens samfunnsdel, arealdel og kommunedelplan. Med oppdatert planverk skaper vi gode rammer for både nærings- og boligutvikling og dette - sammen med flere andre tiltak - skal gjøre Hole til en profesjonell «JA-kommune».

Arbeidet med prosjektet «klart språk» fortsetter slik at kommunikasjonen med innbyggere og utbyggere er forståelig.

Gjennom samarbeidet om reguleringsplanen med Fellesprosjektet (Ringeriksbanen/E16) håper kommunen å skape fremtidsoptimisme blant våre innbyggere og derved å utvikle kommunens bosettings- og arbeidsattraktivitet.

2.1.10 Kultur, idrett og fritid

Med den nylig vedtatte kulturplanen for 2019-2024 skal kommunen sikre flere gode tiltak og aktivitetstilbud for barn og unge. Målet er blant annet bokstavelig talt å blåse liv i skolekorps. En plan for verneverdige kulturminner øst for Kroksund er også et prioritert tiltak i 2020. Biblioteket vil innføre selvbetjente biblioteksløsninger. Dette vil gi innbyggerne tilgang til bibliotekets bøker og rom når de selv ønsker det. Rådmannen foreslår å bruke 467.000 kroner for å få et digitalt selvbetjent bibliotek.

Prisen for en plass i kulturskolen blir kr. 1803,- pr. halvår fra høsten 2020.

Høringsdokument

2.2 Mål om stabil og bærekraftig økonomisk utvikling

2.2.1 Målstyring

- Hole kommune styrer på resultat og kvalitet gjennom målekort. Dette innebærer å legge til rette for at kommunestyret kan styre på kvalitet og resultat framfor rammestyring.
- Kommunenes plansystem er viktig som styringsverktøy. For å kunne styre på kvalitet og resultat, må mål som fastsettes og resultater som forventes oppnådd, ha basis i de til enhver tid gjeldende planer.
- Kommunens planer skal følge en rød tråd fra nasjonale forventinger til kommunal planlegging, hvor blant annet FN's 17 bærekraftsmål er en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanlegging. Planstrategi og planprogram utarbeides med dette som fundament og med kravene i Plan og bygningslovens § 10-1 og Folkehelseslovens § 5 og 6.

2.2.2 Bærekraftig økonomi

Økonomisk bærekraft er en av tre grunnpilarer i kommuneplanens samfunnsdel. Ansvarlig økonomistyring vil si å ha god kontroll på egen økonomi, samtidig som man står rustet til å takle endrede rammebetingelser og uforutsette hendelser.

Hole kommune har vært gjennom en utfordrende økonomisk situasjon. Kommunen ble meldt ut av ROBEK (Register over kommunen med betinget ettersyn og kontroll) i 2018. Hole kommune må i de nærmeste årene sikre velferden og valgfriheten for innbyggerne ved en nøktern og ansvarlig økonomisk politikk. Det innebærer å sette av midler til uforutsette hendelser for å trygge driften samt bygge opp en egenkapital til investeringer.

Etter 2014 har årsbudsjettene og økonomiplanene fulgt en uttalt strategi for å dekke inn akkumulert underskudd og styrke kommunens økonomi. Tiltakene har hatt som mål å styrke driftsresultatet, disposisjonsfondet og sikre en forsvarlig gjeldsutvikling.

I ny kommunelov skal kommunestyret fastsette finansielle måltall for kommunens økonomiske utvikling. Loven krever ikke at måltallene skal være bindende, men fremheves som et verktøy for å sikre økonomisk handlingsfrihet for kommende generasjoner. I økonomiplanen foreslås at følgende finansielle måltall og handlingsregler skal gjelde for økonomiplanperioden 2020-2023:

- Positive driftsresultat, minimum 1,75% av driftsinntektene for økonomiplanperioden sett under ett.
- Disposisjonsfond som utgjør minimum 10% av driftsinntektene.
- Bærekraftig gjeldsutvikling, innenfor 75% av driftsinntektene for den ikke avgiftsfinansierte del av gjelden.

Hole kommune har de tre siste årene hatt gode regnskapsresultater og status for utvikling i de finansielle nøkkeltall er tilfredsstillende, selv om målet om disposisjonsfondet er noe svakere enn målsettingen på 10%.

Forslaget til økonomiplan 2020-2023 bærer preg av at behovet for styrking i tjenesteområdene er høyere enn den veksten som forventes i kommunens frie inntekter. Planen viser et netto driftsresultat med lite handlingsrom for uforutsatte hendelser i budsjettåret eller rom for videre styrking av disposisjonsfondet. Samtidig utfordrer investeringsbehovet driften i form av økte utgifter til renter og avdrag på lån.

Dette innebærer at arbeidet med omstilling, effektivisering, digitalisering, innovasjon og ny praksis til brukernes beste må videreføres i årene fremover.

For Hole kommune er også tiltak for å fremme mer driftseffektive- og klimavennlige bygg, samarbeid med frivillighet og samhandling viktige fokusområder for å nå samfunnsplanens mål om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

2.2.3 Investeringsbehov - strukturelle endringer - nye utfordringer for økonomien

Innenfor en rekke områder er det behov for å investere i nye og mer funksjonelle bygninger for å effektivisere driften ytterligere. Investeringer som finansieres med låneopptak genererer nye utgifter i driftsregnskapet i form av renter og avdrag. Det betyr at før vi kan ta store kostnadskrevende investeringer så må driften ned for å oppnå handlingsrom til å kunne tåle økning i rente- og avdragsutgifter.

Samtidig bærer økonomiplanen preg av økte kostnader som følge av økt tjenestebehov og statlige satsinger som lærernorm som ikke fullfinansieres.

Det er nødvendig å se investeringsbehovene i sammenheng med befolkningsprognoser og økonomiske rammebetingelser i et lengre tidsperspektiv enn de fire-årige økonomiplanene legger opp til. Oppdatert Langsiktig driftsanalyse og investeringsplan 2020-2040 er et viktig grunnlagsdokument og legges til grunn for rådmannens forslag til investeringsplan.

3 Status

3.1 Kommunens finansielle situasjon

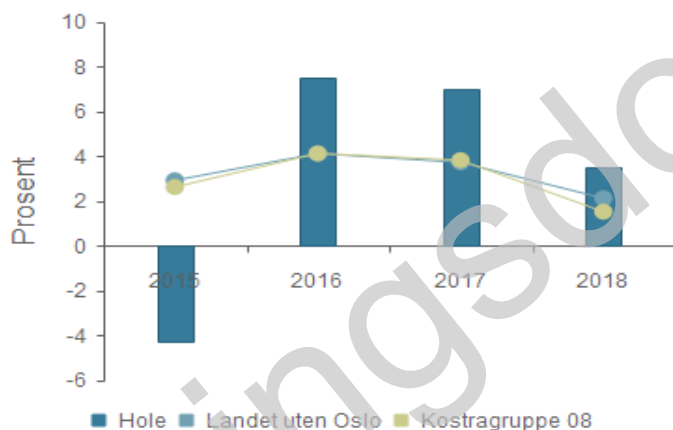
Det er de senere årene vært fokus på handlingsregler og økonomiske målsettinger for kommunene. Motivasjonen for det er å sikre godt og stabilt tjenestetilbud over tid.

Kommuner med lite bærekraftig økonomi kjennetegnes ved

- lave eller ingen frie tilgjengelige midler, dvs disposisjonsfond under 5 prosent av driftsinntektene.
- et netto driftsresultat under 1,75% av driftsinntektene og
- en gjeldsbelastning over 75% av driftsinntektene.

3.1.1 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er hovedindikator for mål på økonomisk balanse. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen sitter igjen med til avsetninger for å takle svigninger i økonomien og finansiering av investeringer.

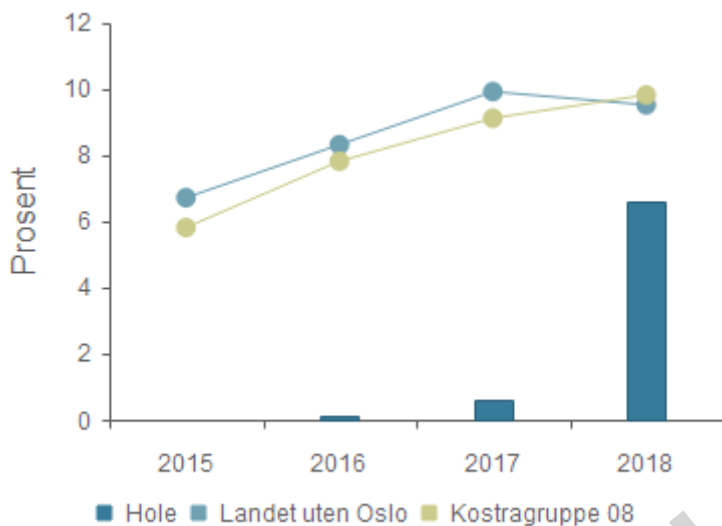

	2015	2016	2017	2018
Hole	-4,3 %	7,5 %	7,0 %	3,5 %
Landet uten Oslo	2,9 %	4,1 %	3,7 %	2,1 %
Kostragruppe 08	2,6 %	4,1 %	3,8 %	1,5 %

Netto driftsresultat utgjorde 3,5 prosent av driftsinntektene i 2018. Det er over snittet for landet og målsettingen om 1,75-2 prosent, men betydelig svakere enn for årene 2016 og 2017. Tall for 2015 med negativt driftsresultat preges av akkumulert underskudd pga vesentlig endring i skatteinntektene.

3.1.2 Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet er avsatte/oppsparte midler som er vesentlig for å kunne takle uforutsatte forhold både på inntekts- og utgiftssiden, samt egenfinansiering av investeringer.

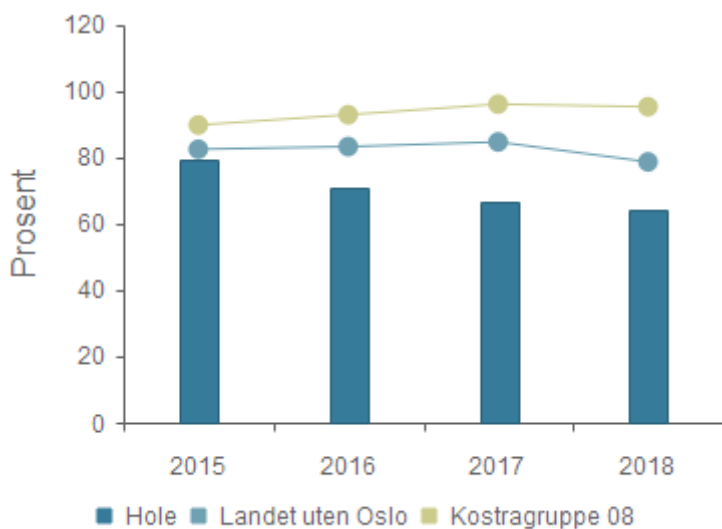

	2015	2016	2017	2018
Hole	0,0 %	0,1 %	0,6 %	6,6 %
Landet uten Oslo	6,7 %	8,3 %	9,9 %	9,5 %
Kostragruppe 08	5,8 %	7,8 %	9,1 %	9,8 %

Etter at akkumulert underskudd ble dekket inn har arbeidet med å bygge opp igjen og styrke disposisjonsfondet startet. Fondet utgjorde 6,6% av driftsinntektene ved avleggelse av regnskapet for 2018 og er en betydelig styrking. Nivået ligger fortsatt under målet på 10% og lavere enn snittet for landet og sammenlignbare kommuner.

Hole kommune har store investeringsbehov. Dette for å få mer driftseffektive bygg, større ungdomsskole, omsorgsboliger og investeringsbehov som følge av FRE16 (Fellesprosjektet for Ringeriksbanen og ny E16) med antatt byggestart 2021/22. FRE16 påvirker hele kommunen og alle tjenesteområdene. Disse utfordringene gir økt behov for å bygge opp egenkapital og driftsfond.

3.1.3 Lånegjeld

	2015	2016	2017	2018
Hole	79,0 %	71,0 %	66,8 %	64,1 %
Landet uten Oslo	82,3 %	83,1 %	84,5 %	78,5 %
Kostragruppe 08	89,6 %	92,7 %	95,9 %	95,1 %

Som hovedregel bør ikke langsiktig lånegjeld utgjøre over 75% av driftsinntektene.

Utviklingen i langsiktig gjeld bestemmes av forholdet mellom nye låneopptak og avdrag på lån. Renter og avdrag på gjeld betjenes av kommunens ordinære driftsinntekter og må sees i sammenheng med hva som er behovet for drift av tjenestene. Det er derfor viktig at langsiktig gjeld holdes på et forsvarlig nivå.

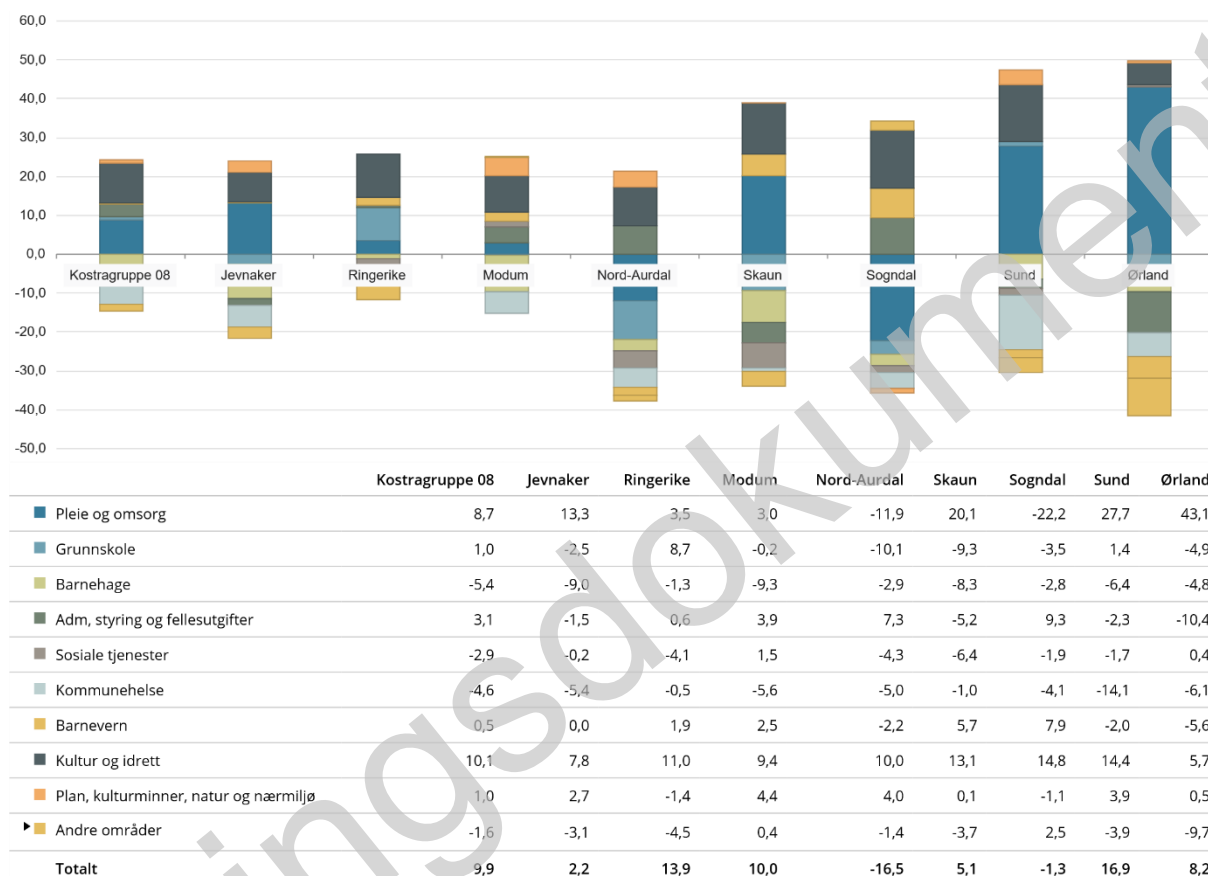
Lånegjelden for Hole kommune utgjør 360 mill kr pr 31.12.2018, av dette er 337,9 mill kr lån til investeringer.

Hole har de senere årene hatt en lånegjeld som er forsvarlig i forhold til driftsinntektene. Lånegjelden (gjeldsgraden) har minnet de siste fire årene og har naturlig sammenheng med lite handlingsrom for investeringer som følge av akkumulert underskudd og ROBEK. Fylkesmannen meldte kommunen ut av ROBEK etter at årsregnskapet for 2017 ble behandlet i juni 2018.

3.2 Kostnadsutviklingen

Analyseverktøyet Framsikt benyttes bl.a. til å sammenligne behovskorrigerede netto driftsutgifter i Hole med andre kommuner. Tjeneste inndelingen er ikke identisk med tjenesteområder i kommunen. I Hole har Teknisk drift og eiendom ansvar for renhold, drift og vedlikehold av skolebyggene som kommer inn under Kostra-funksjon grunnskole.

Oversikt innsparingsmulighet for Hole kommune ift sammenligningskommuner (mill. kr) - 2018:

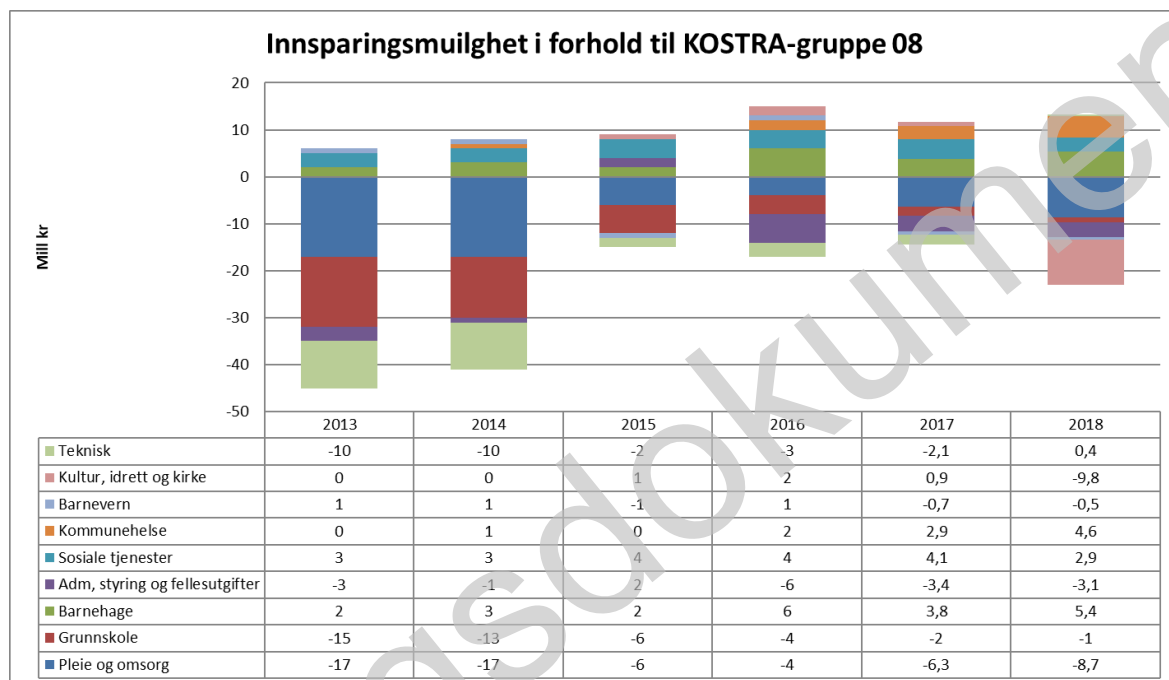
Figuren over viser kostnadsforskjeller mellom Hole og andre kommuner i millioner kroner. Vi ser hvor mye Hole kan spare ved å drive med samme kostnadsnivå som de andre kommunene. Figuren viser at samlede behovskorrigerede netto driftsutgifter var 9,9 millioner kroner høyere enn gjennomsnittet i Kommunegruppe 8 i 2018. Hole drev tjenestene 5,1 millioner kroner dyrere enn Skaun og 16,9 mill kr rimeligere enn Nord-Aurdal. Figuren viser også hvilke tjenester som drives dyrt og billig sammenlignet med Kommunegruppe 8 og de andre kommunene. I forhold til kommunegruppen brukte Hole i 2018 mer penger på disse tjenestene (i mill kr): Pleie og omsorg (8,7), grunnskole (1), adm (3,1), barnevern (0,5) plan/byggesak (1) og kultur og idrett (10,1).

Utgiftene er lavere innenfor barnehage (5,4), sosial (2,9), helse (4,6), samferdsel (1,5), og andre områder (0,1 – her under Brann og redning med 2 mill kr og kirken med 1 mill kr).

De høye kostnadene for Kultur og idrett kan delvis forklares med ekstraordinære utgifter på 6,2 mill kr knyttet til Ringeriksbadet. De høye kostnadene for PLO kan delvis forklares med høye utgifter til kjøp av eksterne plasser for enkelte brukere.

Kostnadsnivået i Hole er redusert kraftig siden 2013, sammenlignet med gjennomsnittet i kommunegruppe 8. I 2013 var kostnadene i Hole 39 millioner kroner høyere enn gjennomsnittet i kommunegruppe 8, ifølge beregninger gjort av Agenda Kaupang. I 2018 er utgiftene i Hole 9,9 millioner kroner høyere, ifølge Framsikt-analysen. Metodene i de to analysene er tilnærmet lik. Holder vi engangsutgiften knyttet til Ringeriksbadet og kjøp av eksterne plasser utenfor er vi totalt sett på nivå med gjennomsnittet i KOSTRA gruppe 8.

Figuren under viser hvor mye utgiftene i Hole ville øke med kostnadsnivået i kostragruppe 8 i årene 2013-2017.

Figuren over viser at kostnadsnivået har sunket innenfor mange områder. Utgiftene har sunket mest innenfor grunnskole, PRO og teknisk. PRO har de siste to årene hatt en økning og Kultur, idrett og kirke har en kraftig økning siste år av tidligere nevnte årsaker.

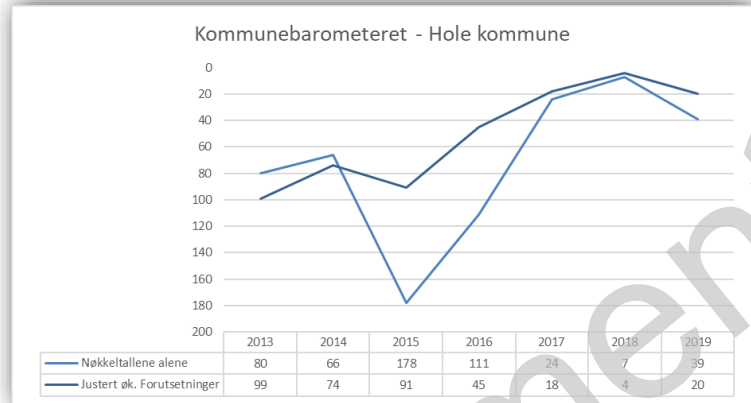
Barnehage og Kommunehelse har også redusert kostnadsnivået og har i hele perioden ligget lavere på kostnader enn kommunegruppen.

3.3 Kvalitet på tjenestene

Kommunebarometeret utarbeides årlig av Kommunal Rapport og er en sammenlikning av landets kommuner, basert på 151 nøkkeltall innen 12 ulike sektorer. Hensikten er å gi beslutningstakere – særlig lokalpolitikere – en lettfattelig og tilgjengelig oversikt over hvordan kommunene drives.

Hole havnet på en 20. plass i Kommunebarometeret 2019 fra Kommunal Rapport.

Plasseringen er korrigert med hensyn til økonomiske rammebetingelser. Det er en meget god plassering i sammenlikning med 422 kommuner, men noe ned fra 4. plassen i 2018.

Kommunal rapport begrunner den gode plasseringen med at Hole kommune har gode nøkkeltall innen grunnskole og pleie- og omsorg – de to klart viktigste sektorene. I tillegg er det kraftig fremgang innen økonomi og kostnadsnivå de to siste årene.

Skoleresultatene er gode over tid, men kommunen bruker mye på spesialundervisning. På ungdomsskolen er dette på vei ned.

På sykehjem er det nå bedre tilbud av lege og fysioterapeut enn tidligere. Mange ansatte har fagutdanning og færre er på sykehjem uten å ha omfattende pleiebehov.

3.4 Økonomisk status og prognose for 2019

Økonomirapport pr 2. tertial viser en krevende økonomisk situasjon med nye utfordringer innen flere tjenesteområder. Bl.a. ressurskrevende tjenester med kjøp av eksterne plasser og bistand fra eksterne leverandører, samtidig som lønnsveksten og renten er på veg opp. Dette gjenspeiles også i budsjettarbeidet for 2020 og økonomiplanperioden. Prognose merforbruk drift er anslått til 6-10 mill kr.

Skatteinntektene for Hole er pr august i tråd med budsjett med en vekst på 5% i forhold til 2018. Prognose skatt og rammetilskudd pr 2. tertial tilsier en forventet merinntekt i størrelsesorden 2-4 mill kr samtidig som finansområdet anslås å bidra positivt med inntil 1 mill kr.

Prognose for regnskapsresultatet er i 2. tertialrapport et samlet merforbruk i størrelsesorden 3-6 mill kr i forhold til budsjett. Overskuddet for 2019 er budsjettet til 5 mill kr. Dersom resultatet blir som prognosen tilsier dette et tilsvarende redusert overskudd og lite eller ingen midler til å styrke disposisjonsfondet. Det vil være usikkerhet rundt det endelige regnskapsresultatet helt frem til regnskapet avlegges i februar 2020.

4 utfordringer i økonomiplanperioden

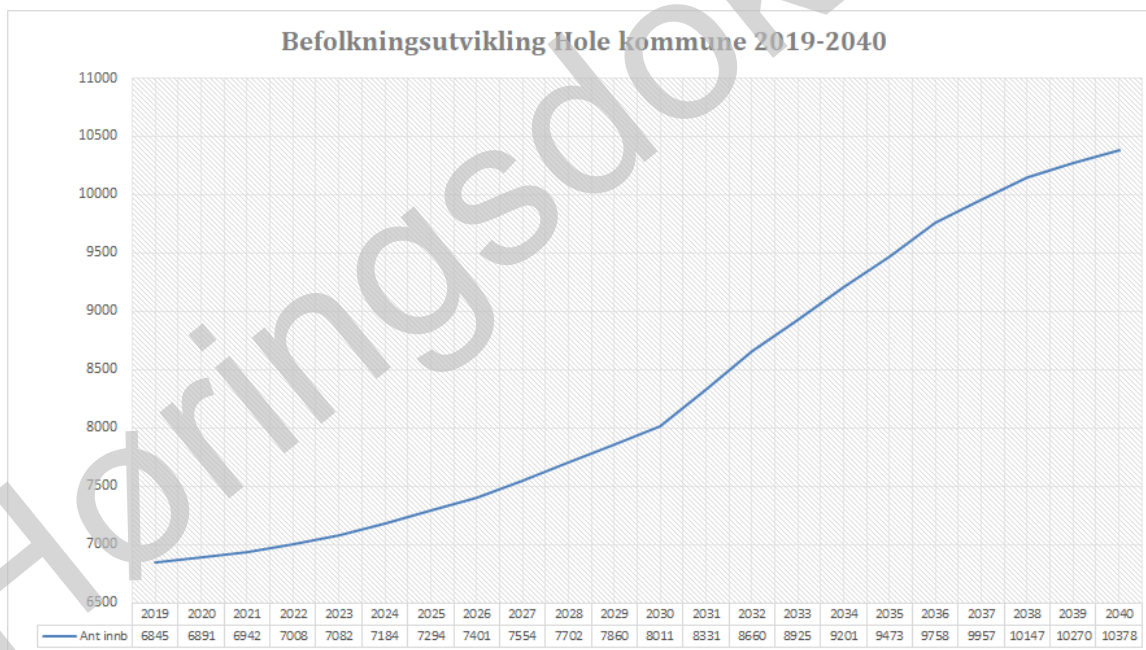
4.1 Befolkningsvekst og vekst i målgrupper

Det forventes en kraftig bolig- og befolkningsvekst i Hole kommune de kommende 20 årene. For å kunne planlegge det offentlige tjenestetilbudet er vi avhengig av gode befolkningsframskrivninger.

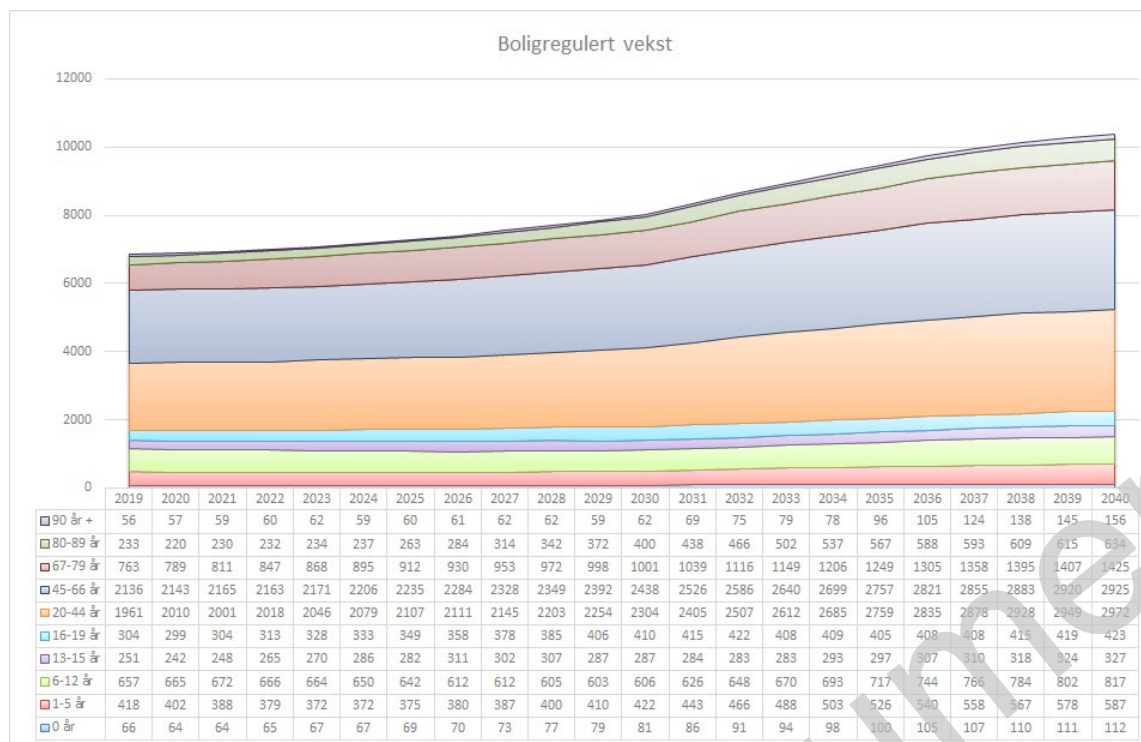
I kommuneplanens samfunnsdel er det satt et mål om årlig vekst i innbyggertall på inntil 2%. I perioden fra 2001 frem til og med 2017 er det en gjennomsnittlig vekst på ca. 2%. Vi ser at veksten tidlig og spesielt i midten av perioden har vært høyere og at denne har avtatt mot slutten av perioden. I 2016 var befolkningsveksten 0,1% og i 2017 0,9% og i 2018 0,2%.

Prosjektet FRE16 er en faktor som gjør framskrivning av befolkningsutviklingen i Hole kommune spesielt utfordrende, særlig med tanke på periodisering av veksten. Erfaring fra liknende prosjekter viser at vekst utover normalvekts først kommer når anlegget er ferdig, og at veksten da gjerne øker kraftig. Samtidig vet vi at Hole kommune har en høy bo- attraktivitet.

I Langsiktig drifts- og investeringsplan (LDIP) 2019-2038 legger vi til grunn en befolkningsvekst på gjennomsnittlig 2% vekst pr. år, med en beregning av vekst utviklingen pr. år som er koordinert med potensialet for vekst i arealplanene i kommunedelplanen. Vi legger inn en lav vekst de første årene, med en økende og etter hvert sterkt økende vekst i perioden etter vei og bane er antatt ferdig.

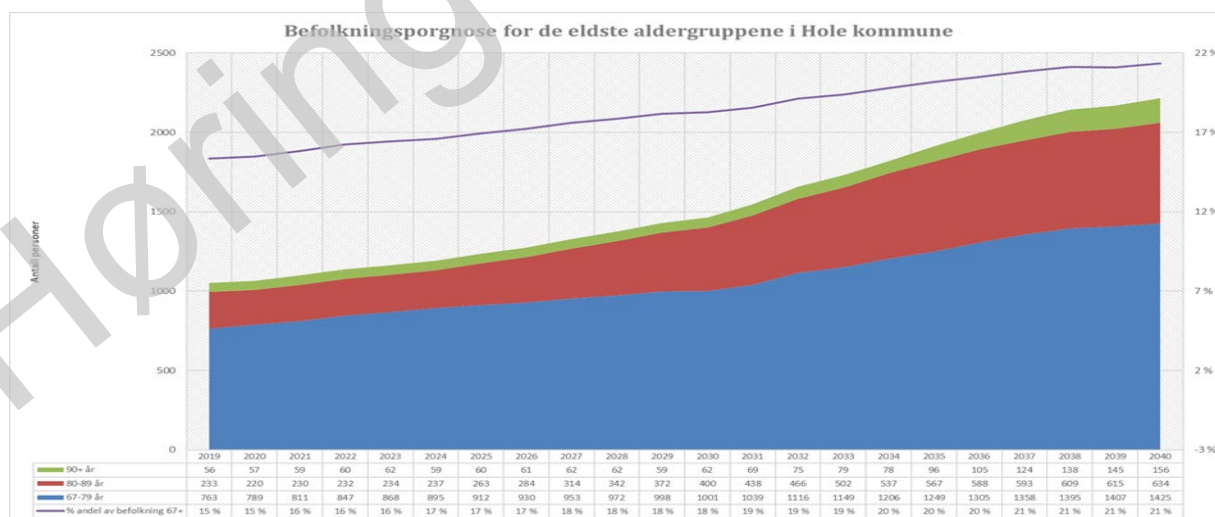

Befolkningsutviklingen har konsekvenser for driften i form av forventede inntekter gjennom skatt- og rammetilskudd samt kostandsbehovet knyttet til de ulike brukergrupper. Kapasitet på infrastruktur må også tilpasses forventet vekst og demografiske endringer.

Vekst i andelen av eldre over 80 år, betyr et økende press på tjenester. Sykehjems plass er - etter eksternt kjøp av spesialplass - den dyreste tjenesten i omsorgstrappa. Plass på sykehjem skal tildeles pasienter med et omfattende, døgkontinuerlig behov for bistand og hjelp.

For at flest mulig skal kunne bo lengst mulig i eget hjem, er det viktig at tjenester som hjemmesykepleie, korttidsopphold, hverdagsrehabilitering, ulike aktivitetstilbud, avlastning, ergonomiske tilpasninger og ulike former for veiferdsteknologi kan tilbys og tilpasses den enkeltes situasjon.

Som vi ser vil de eldste aldersgruppene i Hole vokse og stadig utgjøre en større andel av befolkningen i kommunen, på lik linje med den nasjonale utviklingsprognosen.

4.2 Noen konkrete utfordringer

Prosjektet Ringeriksbanen og ny E16 skaper stor usikkerhet i økonomiplanperioden ved at løsninger for institusjonene i kommunen ikke er på plass. Arbeidet med å finne gode løsninger for kommunens aller mest sårbare innbyggere startet i januar 2018.

Kommunen setter av om lag 105 millioner til investeringer i omsorgsboliger i løpet av de neste tre årene. Arbeidet med å vurdere ulike modeller og muligheter knyttet til bygging og investering i omsorgsboliger intensiveres i 2020.

Slik beskrivelsen av demografiutviklingen viser i kapitlet foran, presser behovet seg frem for flere omsorgsboliger i kommunen, både på kort og på lengre sikt. De viktigste målgruppene er demente og yngre funksjonshemmede. Mennesker med psykiske lidelser og rusavhengighet er også innbyggere som er avhengig av bolig- og bomiljøer som fremmer helse og mestring. Det samme gjelder mennesker som for kortere eller lengre tid har behov for sosiale støttetiltak og ordninger.

Antallet barn med ulike diagnoser innen autismespekteret har økt de siste årene og dermed behovet for avlastningstiltak. Det er forventet at denne økningen vil fortsette.

Kommunen har flere små omsorgsboligenheter. Det er en relativt dyr driftsmodell. På sikt bør kommunen samle omsorgsboliger slik at de kan driftes på en mer kostnadseffektiv måte.

Skole og barnehage

Det er utarbeidet en langsiktig driftsanalyse og investeringsplan (LDIP) som tar hensyn til vekst, tilflytting og sannsynlig effekt av Ringeriksbanen/E16. Resultatet av dette er bl.a. at arbeidet med planlegging av investering i ungdomsskole er igangsatt. Forslaget er å etablere en midlertidig løsning som gir ungdomsskolen tilstrekkelig kapasitet til skolestart i august 2021.

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformen er tuftet på en overordnet ide om:

- Forebygging i stedet for reparasjon
- Iverksetting av riktige tiltak for å møte pasientbehov både *i stedet for, under og etter sykehusopphold.*
- Overføring av midler fra spesialisthelsetjenesten til kommunene
- Nytt lovverk som omfatter Folkehelse og Pleie- og omsorgstjenester

Oppstart av Samhandlingsreformen var 1. januar i 2012. Utfordringene knyttet til reformens målsettinger og implementering av tiltak gjelder fremdeles.

Kompetanse/-rekruttere og beholde

Hole kommune står primært ovenfor to hovedutfordringer knyttet til kompetanse de nærmeste årene. Dette er kompetanseutfordringen og rekrutteringsutfordringen.

Hole kommune har store omstillingskrav. Utfordringen blir å beholde medarbeidere med den kompetansen kommunen trenger, og med best skikkethet til å utføre arbeidsoppgavene som skal løses etter tilpasningen til dagens økonomiske situasjon.

Etter tilpasningen, blir utfordringen å beholde, utvikle og å rekruttere den kompetansen som er nødvendig for å løse oppgavene som venter oss, samt å skaffe tilstrekkelig arbeidskraft. Ved moderat befolkningsvekst i Hole vil behovet for arbeidskraft og kompetanse øke.

Vi ser spesielle utfordringer med å rekruttere kompetanse til Pleie og omsorgssektoren, psykolog og logoped til Helse og skoleledere i skolesektoren. Rekruttering av unge medarbeidere til omsorgssektoren vil ha et spesielt fokus i årene som kommer.

Utover utfordringene som er beskrevet ovenfor, tar Hole kommune sikte på å gjennomføre et lederutviklingsprogram for å dyktiggjøre ledere på alle nivå i kommunen. Dette for å sikre dyktige ledere som utøver lederskap på en profesjonell måte.

Sykefravær

Sykefraværet for medarbeidere i Hole kommune ligger høyere enn lokal målsetting på 5% (6,6% i 2018). Et stort flertall av enhetene i Hole kommune har et sykefravær som ligger lavere enn målsettingen på 5%. Enkelte enheter har et sykefravær over tid som vi kan anta er et problem for kvaliteten på tjenestene. På disse enhetene er det iverksatt spesielle tiltak utover det ordinære forebyggende og reparerende sykefraværarbeidet som fortløpende utføres på alle enheter i kommunen.

Det jobbes videre med «Raskere tilbake-ordninger via NAV-systemet» samt at det er fokus på å bevisstgjøre og utløse alle former for "tidlig refusjon" via NAV. Eksempel her er unntak fra arbeidsgiverperioden.

Beredskap

Kommunene har en sentral rolle i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Denne rollen er tydeliggjort gjennom kommunal beredskapsplikt (jf. Sivilbeskyttelsesloven).

Beredskapsplikten pålegger kommunen å arbeide helhetlig og systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap, og understreker samtidig kommunens viktige rolle som samordner og pådriver i dette arbeidet.

Grunnlaget for et godt arbeid med samfunnssikkerhet i kommunen, er kunnskap om risiko og sårbarhet (ROS).

Helhetlig ROS ble vedtatt i mars 2018 og gir en god oversikt over kommunens risikobilde. Analysen danner grunnlaget for kommunens målrettede arbeid for å redusere risiko og sårbarhet - gjennom forebyggende arbeid, styrket beredskap og bedre evne til krisehåndtering.

Funnene fra ROS-analysen fanges opp i overordnet beredskapsplan som ble vedtatt høst 2018.

Krav til kommunal beredskapsplikt erstatter ikke, men utfyller beredskapspliktene gitt i annet regelverk, de ulike tjenestenes beredskapsplaner er derfor stadig en viktig del av det overordnede arbeidet.

Fokus i det videre blir kontinuerlig rulling og oppdatering av planverket, oppdatere rutinebeskrivelser, regelmessige øvelser, kompetanseheving og oppfølging av årshjul for beredskap.

Høringsdokument

5 Innovasjon og ny praksis til brukernes beste

Innen alle sektorer skjer det kontinuerlig endringsarbeid og utvikling av nye rutiner og systemer til beste for brukerne. Flere av disse satsingene er finansiert med eksterne midler. Livsgledehem er finansiert gjennom gavemidler.

God ledelse er den viktigste forutsetningen for å lykkes med innovasjon og endret praksis.

Holemodellen

Holemodellen handler om å gi barn og unge gode, kvalitetssikrede og helhetlige tjenester. Eventuelle behov for hjelp skal oppdages tidlig, og tiltak settes raskt inn i samarbeid med barnets foreldre.

Modellen er under utprøving og testes i barnehagene og skolene i høsten 2019. Etter planen skal Holemodellen rulles ut i hele oppvekstsektoren i 2020.

Leve hele livet

Reformen retter seg mot eldre over 65 år og gjelder eldre som bor både hjemme og i institusjon. Alle kommuner må ha en plan for hvordan reformen skal settes ut i livet. Planen skal politisk forankres. Reformen har fem innsatsområder og fem hovedelementer.

De fem innsatsområdene er følgende:

1. *Et aldersvennlig Norge*
2. *Aktivitet og fellesskap*
3. *Mat og måltider*
4. *Helsehjelp*
5. *Sammenheng og overgang i tjenestene*

Kvalitetsreformen er forankret hos WHO (Verdens helseorganisasjon) og nasjonalt gjennom KS, regjering, organisasjoner og seniorråd. Kjernen eller målet med reformen er å gi de eldre større valgfrihet, mer matglede og riktig ernæring. Kort og godt større innflytelse over eget liv. Reformen har også et klart mål om å ta vare på de pårørende.

Hole kommune har søkt og kommet med i læringsnettverk knyttet til reformen.

Flere eksempler på nye prosjekter og arbeidsmåter er beskrevet nærmere under overskriften "**Satsningsområder i 2020**", kapittel 2.1.

6 Budsjettprosessen

Kommunestyret skal en gang i året vedta en rullerende økonomiplan som skal omfatte minst de fire neste år. Økonomiplanen skal synliggjøre økonomiske konsekvenser de etterfølgende år av tiltak i årsbudsjettet og gi uttrykk for kommunestyrets mål og strategier de nærmeste årene basert på kommuneplanens samfunnsdel (kommuneplanens handlingsprogram).

Årsbudsjettet er første året i økonomiplanen og en bindende plan for kommunens midler og anvendelsen av disse i budsjettåret. Budsjettet består av en driftsdel og en investeringsdel.

Det er krav til balanse i årsbudsjettet for det enkelte år i økonomiplanperioden.

Rådmannen har ansvar for å utarbeide grunnlagsdokumentasjon vedrørende årsbudsjett og økonomiplan.

Formannskapet har ansvaret for å fremme innstilling til kommunestyret i budsjettsaken.

Innstilling til årsbudsjettet skal legges ut til **alminnelig ettersyn** tidlig nok til at allmennheten får anledning til reelt å vurdere de fremsatte forslag og senest 14 dager før innstillingen behandles av kommunestyret.

Kommunestyret skal selv vedta årsbudsjettet. Vedtaket skal fattes innen utgangen av året.

Fylkesmannen fører kontroll med kommunene på vegne av staten. Budsjettvedtaket skal i henhold til ny kommunelov oversendes fylkesmannen senest 30 dager etter at kommunestyret har fattet sitt vedtak.

7 Kommunens styringssystemer

7.1 Verdier og lederstillinger

Verdiskapende samspill innebærer at vi har en organisasjon med strukturere, beslutningssystemer og en kultur som legger til rette for å spille på lag. Det gir rom for fleksibel bruk av kompetanse og ressurser.

Kommunens tjenester må være basert på gode og nye løsninger, ha fokus på kostnadseffektivitet og bærekraftig drift. God ledelse og motiverte medarbeidere er en forutsetning for å lykkes.

Lederplakaten, gir et godt bilde av hvilke forventninger som stilles til ledere og medarbeidere i Hole kommune.

LEDERPLAKATEN

VI-KULTUR

VERDIER

RESPEKT

- Vise respekt i møte med hverandre og innbyggerne
- Vise forståelse for hverandres roller og ansvar

ÅPENHET

- Åpenhet og forutsigbarhet i all saksbehandling
- Åpen for endringer
- Åpen og inkluderende i møte med hverandre og innbyggerne

LOJALITET

- Lojal til politiske vedtak
- Lojal til leders beslutning
- Lojalitet til hverandre
- Lojalitet til faget
- Lojalitet til brukerne

FLEKSIBILITET

- Vilje til å yte "det lille ekstra" når det trengs
- Opptatt av å gjøre andre gode
- Være raus
- Evne å se helhet

RELASJONSLEDELSE

Medarbeidere som vet at de er verdifulle yter sitt beste

RELASJONSLEDELSE		
Gruppe	Individ	
Vi-kultur	Leder-setninger	Leder-atferd

SOM LEDER I HOLE KOMMUNE SKAL JEG...

...bygge intern stolthet og kultur

...være en tydelig og tilgjengelig leder

...tenke helhetlige løsninger og benytte tverrfaglig kompetanse

...fremme arbeids glede og bidra til et godt arbeidsmiljø

...være service-innstilt og bidra til gode løsninger for brukerne

LEDERSETNINGENE

Eventyrlig fortid – eventyrlig fremtid

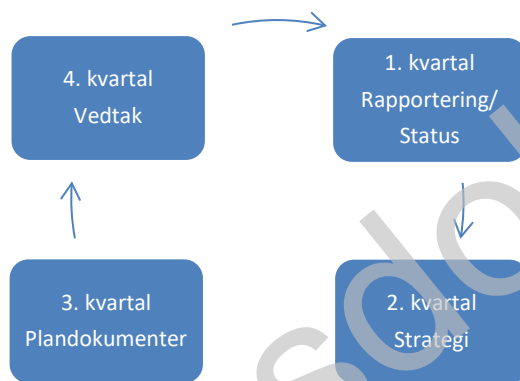
HOLE KOMMUNE

7.2 Kommuneplanmelding/årsmelding

Hensikten med kommuneplanmeldingen er blant annet å gi politikerne best mulig forståelse for kommunens drift, hvilke utfordringer en står ovenfor og grunnlag for å velge de riktige strategier videre. Det legges også vekt på å se sammenhengen med overordna mål når det skal gjøres prioriteringer.

7.3 Årshjul

Årshjulet viser i grove trekk hva det skal legges vekt på gjennom året og samhandlingen mellom politikk og administrasjon på ulike nivåer.

8 Økonomiske rammebetingelser

Økonomiplanen for 2020-2023 bygger på rammene fra vedtatt Økonomiplan 2019-2022 og forslag til statsbudsjett for 2020. Mål for finansielle handlingsregler som fremgår av kap 2.2 er lagt til grunn.

8.1 Statsbudsjettet

Kommunene finansieres i hovedsak av skatteinntekter, bevilgninger over statsbudsjettet og gebyrer (brukerbetaling). Bevilgningene over statsbudsjettet gis dels som rammetilskudd, dels som øremerket tilskudd. Skatteinntektene og rammetilskuddet fra staten omtales som frie midler, ettersom kommunene fritt kan disponere over dem så lenge lovpålagte oppgaver blir gjennomført på en forsvarlig måte. Øremerkede tilskudd er bundet til særskilte formål.

Budsjettet er basert på forslag til statsbudsjett 2020, det kan bli endringer som følge av Stortingsbehandlingen av dette.

I statsbudsjettet legges det opp til en realvekst i kommunenes frie inntekter på om lag 1,3 mrd kroner. Det tilsvarer en realvekst på 0,3 prosent. Av veksten i frie inntekter til kommunene skal følgende dekkes:

- 400 mill kr til satsing tidlig innsats i skolen
- 150 mill kr med satsing på rusfeltet

Regjeringen peker på at det er et potensial for effektivisering i sektorne og legger til grunn et effektiviseringspotensiale i kommunesektoren på 0,5%.

Øremerkede tilskudd som innlemmes i rammetilskuddet 2020

- Tilskudd til psykologer i de kommunale helse og omsorgstjenestene
- Tilskudd til dagaktivitetstilbud til hjemmeboendepersoner med demens
- Tilskudd til samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak
- Tilskudd til tidlig innsats i skolen gjennom økt lærerinnsats på 1.–10. trinn. Tilskuddet blir fordelt med særskilt fordeling det første året
- Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig

Tilskuddene utgjør ca 4 mill kr i 2019.

Regjeringen varsler samtidig at flere øremerkede tilskudd skal avvikles over tid med mål om at omfanget skal reduseres.

Andre saker

- Ressurskrevende tjenester – innslagspunktet øker ut over det som følger av anslått lønnsvekst
- Overføring av skatteoppkreving fra kommunene til skatteetaten
- Overføring av myndighet etter forurensingsloven
- Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.-2.trinn
- Gratis SFO for elever med særskilt behov på 5.-7. trinn

- Gratis kjernetid i barnehagen for toåringer fra familier med lav inntekt – helårseffekt
- Økt maksimalpris i barnehagen – helårseffekt i forhold til økning av makspris fra 1. august 2019

8.2 Driftsbudsjettet

På utgiftssiden er det tatt høyde for lønnsvekst, demografiendringer, endringer i tjenestebehov utover demografiske endringer og prisjustering av eksterne kontrakter. Driftsbudsjettet blir presentert i faste 2020-priser.

Følgende forutsetninger er lagt til grunn:

- Lønnsvekst på 3,6%
- Prisvekst 1,9%
- Deflator 3,1% (vektet snitt av lønns- og prisvekst) som legges til grunn i statsbudsjettet for kompensasjon for lønns- og prisvekst.
- Årlig befolkningsvekst i tråd med prognoser i Langsiktig drifts- og investeringsanalyse 2019-2039.

Gebyrer og brukerbetalinger fremgår av kapittel 11.

8.2.1 Økonomiske oversikter drift

Stortinget har vedtatt ny kommunelov og nye økonomiforskrifter gjeldende fra 1. januar 2020 og for budsjettvedtaket for 2020. Økonomiplanen og årsbudsjettet har formelle krav til oppstilling som fremgår av forskriftene.

Kommuneloven har egne bestemmelser om årsbudsjett og økonomiplan:

- Årsbudsjettet skal være realistisk og fastsettes på grunnlag av de inntekter og utgifter som kommunen kan forvente i budsjettåret.
- Kommunestyrets prioriteringer, samt målsettinger og premisser for årsbudsjettet skal komme tydelig frem.
- Det skal budsjetteres med et driftsresultat som er tilstrekkelig til å dekke renter, avdrag og nødvendige avsetninger.

Økonomisk oversikt – drift

(Tall i 1000 kr)	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Økonomiplan		
						2021	2022	2023
Driftsinntekter	-497 418	-515 047	-524 170	-512 479	-546 769	-543 026	-544 328	-545 402
Driftsutgifter ekskl avskrivninger	442 680	461 318	486 855	491 051	522 248	517 598	515 630	515 217
Brutto driftsresultat	-54 738	-53 729	-37 315	-21 428	-24 521	-25 428	-28 698	-30 185
Netto finansutgifter	16 781	16 954	19 096	21 552	22 545	27 624	27 636	28 227
Netto driftsresultat	-37 957	-36 775	-18 219	124	-1 976	2 196	-1 062	-1 958
Disponering eller dekning av netto driftsresultat								
Overføring til investering			392	150				
Netto avsetninger til eller bruk av bundne fond	4 193	1 393	-1 972	-4 083	-3 782	-3 411	-1 748	-1 335
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond		2 639	32 160	13 783	5 758	1 215	2 810	3 293
Dekning av tidligere års merforbruk	14 000	30 177						
Bruk av tidligere års mindreforbruk		-19 767	-22 335	-9 974				
Årsresultat (+underskudd/- overskudd)	-19 764	-22 333	-9 974	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	7,63 %	7,14 %	3,48 %	-0,02 %	0,36 %	-0,40 %	0,20 %	0,36 %
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene ekskl bunde fond	6,79 %	6,87 %	3,85 %	0,77 %	1,05 %	0,22 %	0,52 %	0,60 %
Avsetning til disposisjonsfond i % av driftsinntektene	0,0 %	0,51 %	6,14 %	2,69 %	1,05 %	0,22 %	0,52 %	0,60 %

Økonomiplan 2020-2023 preges av store driftsutfordringer knyttet til skole og pleie og omsorg, og viser et gjennomsnittlig netto driftsresultat på rundt null. Resultatene preges år for år av størrelsen på netto bruk/avsetning bunde fond. Disse fondene kan ikke disponeres til annet enn formålet, og bidrar således ikke til handlingsrom for kommunen. Holdes fondene utenfor er netto driftsresultat i snitt på 0,6% av driftsinntektene i perioden. Det er langt svakere en målsettingen om 1,75% i snitt for økonomiplanperioden.

Et positivt netto driftsresultat er nødvendig for å redusere økonomisk risiko og stryke egenfinansiering av investeringer og slik sett begrense låneopptak.

Bevilgningsoversikten nedenfor synliggjør at selv etter nedjusteringer og foreslåtte innsparinger er styrkingen av budsjettene for områdene Tiltak for funksjonshemmede, NAV og Skole/SFO langt høyere enn det som følger av normal pris og lønnsvekst.

Bevilgningsoversikt – ramme til disponering og avsetning

(Tall i 1000 kr)	Regnskap 2018	Årsbudsj 2019	Årsbudsj. 2020	Økonomiplan		
				2021	2022	2023
Rammetilskudd fra staten	-148 759	-153 360	-169 760	-165 795	-166 447	-166 505
Innteks- og formuesskatt	-231 734	-243 341	-251 302	-251 484	-252 181	-253 121
Eiendomsskatt	-14 664					
Andre generelle statstilskudd	-2 146	-1 697	-1 697	-1 739	-1 692	-1 768
Sum generelle driftsinntekter	-397 303	-398 398	-422 759	-419 018	-420 320	-421 394
Renteinntekter	-2 376	-1 830	-2 280	-1 992	-1 992	-1 992
Utbytter	-3 360	-4 200	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Renteutgifter	6 755	9 245	9 238	9 078	8 230	7 770
Renteutgifter nye lån			219	2 213	2 779	3 344
Avdrag på lån	18 011	18 361	18 393	18 276	17 782	17 486
Avdrag på nye lån				3 074	3 862	4 644
Netto finansutgifter	19 030	21 576	22 570	27 649	27 661	28 252
Til disponering og avsetninger	-378 273	-376 822	-400 189	-391 369	-392 659	-393 142

Bevilgningsoversikt drift viser hva som er til disposisjon til fordeling til tjenesteområdene og avsetninger etter at det fra frie inntekter er avsatt midler til å betjene kommunens gjeld (renter og avdrag på lån).

Budsjettforslaget innebærer 400 mill kr netto til fordeling drift og avsetninger. Det er en nominell økning på 22 mill kr i forhold til 2019, hvorav 4 mill kr er knyttet til øremerkede tilskudd som fra 2020 er innlemmet i rammetilskuddet. Økningen er på 6% og skal kompensere for økte lønninger, priser og økt tjenestebehov. Realøkning korrigert for forventet lønns- og prisvekst er på 3%.

Høringsdokument

Bevilgningsoversikt - fordeling av rammer til tjenesteområdene og avsetninger

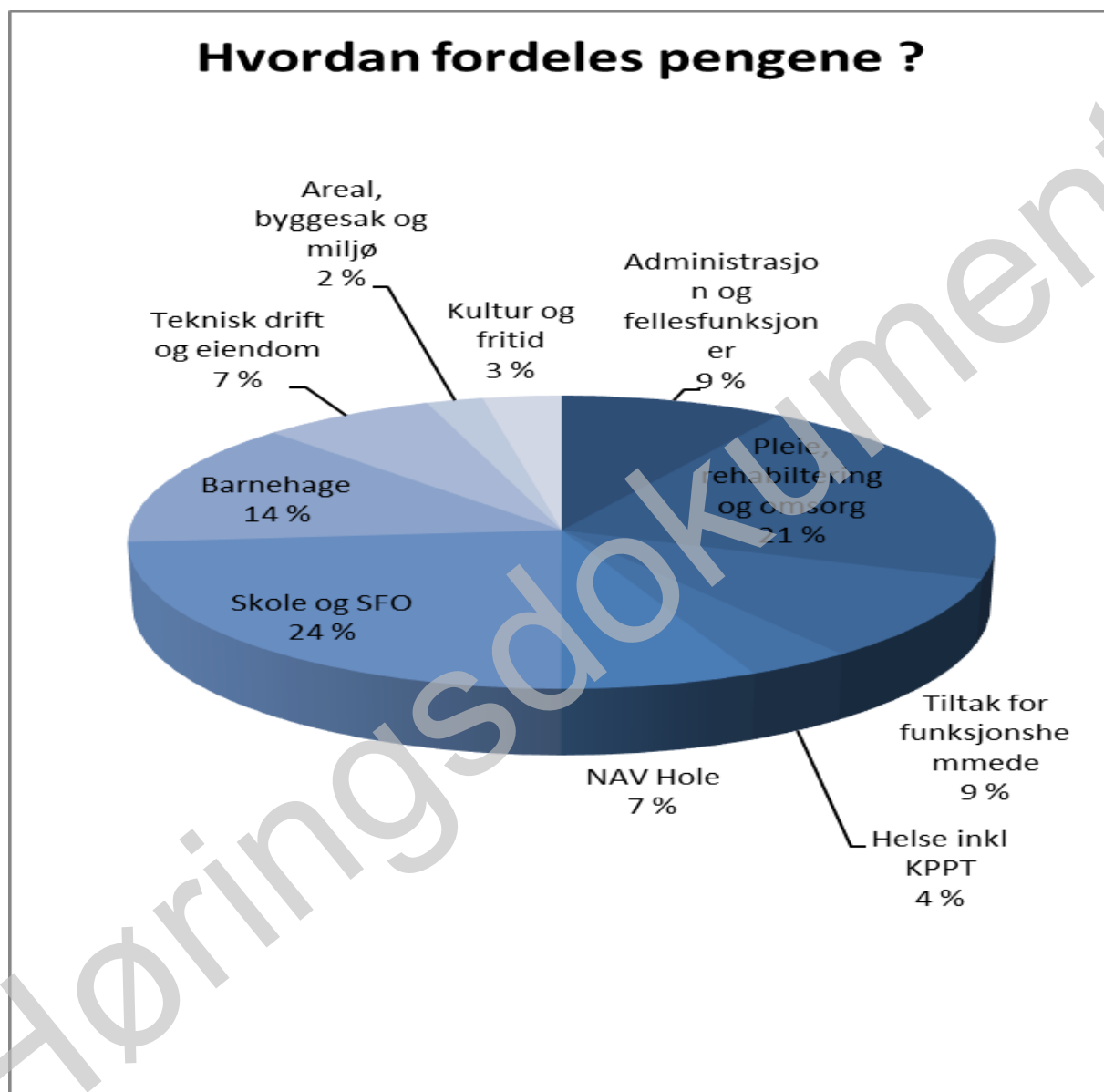
(Tall i 1000 kr)	Regnskap 2018	Årsbudsj 2019	Årsbudsj. 2020	Økonomiplan		
				2021	2022	2023
Administrasjon og fellesfunksjoner	25 416	36 337	35 621	35 351	35 221	35 221
Pleie, rehabilitering og omsorg	76 577	80 562	85 293	81 286	81 286	81 286
Tiltak for funksjonshemmede	35 129	34 267	37 709	37 709	37 709	37 709
Helse inkl KPPT	11 162	13 030	14 374	14 374	14 374	14 374
NAV Hole	25 915	23 483	27 250	27 250	27 250	27 250
Skole og SFO	81 795	84 680	95 092	95 092	95 092	95 092
Barnehage	55 033	54 835	55 140	55 140	55 140	55 140
Teknisk drift og eiendom	25 671	26 889	28 167	28 167	28 167	28 167
Areal, byggesak og miljø	8 222	8 524	9 192	9 192	9 192	9 192
Kultur og fritid	13 162	12 742	12 690	12 690	12 515	12 515
Avsetninger - sentrale						
Lønnsavsetning og pensjon		9 631	11 080	11 080	11 080	11 080
Pensjon - premieavvik inkl aga		-10 564	-14 729	-14 729	-14 729	-14 729
Pensjon - ovf fra premiefond		-1 553	-2 446	-2 446	-2 446	-2 446
Sum bevilgninger rammeområder	358 082	372 863	394 431	390 154	389 849	389 849
Overføring til investering	392	150				
Avsetning til disposisjonsfond	32 160	13 783	5 758	1 215	2 810	3 293
Bruk av disposisjonsfond						
Bruk av tidligere års mindreforbruk	-22 335	-9 974				
Sum disponeringer og avsetninger	10 217	3 959	5 758	1 215	2 810	3 293
Sum fordelt	368 299	376 822	400 189	391 369	392 659	393 142
Udekket/udisponert	-9 974	0	0	0	0	0

Som det fremgår av tabellen er det stor økning i budsjettammen selv etter nedjusteringer og innsparinger for skole (flere lærere i grunnskolen) og knyttet til kjøp av spesialtjenester innenfor områdene Pleie- og omsorg samt Tiltak for funksjonshemmede.

Bevilgningsoversikten viser tjenesteområdenes netto driftsramme og synliggjør kommunestyrets prioritering mellom tjenesteområdene. Bruttoreammer for tjenesteområdene følger som vedlegg.

I 2020 er det et positivt driftsresultat som gir rom for å avsette 5,8 mill kr til disposisjonsfond. Det er lavere enn mål for finansiell styring. Økonomiplanen for 2021-2023 hvor bl.a. konsekvenser at økte låneopptak til investeringer slår inn gir svake driftsresultat.

Det er avsatt midler sentralt til å dekke forventet lønnsvekst og deler av pensjonskostnadene som ikke knyttes direkte til tjenesteområdene. Det er erfaringsmessig usikkerhet knyttet til pensjonsområdet for økonomiplanperioden, budsjettet er basert på pensjonsleverandørene Kommunal Pensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (lære) prognoser for 2020.

Oversikten viser at Skole har den største budsjetttrammen og utgjør 24% av midler til fordeling drift, mens Pleie-, rehabilitering og omsorg utgjør 21%.

8.2.2 Skatt på formue og inntekt og statlig rammetilskudd

Skatt og rammetilskudd utgjør ca 76% av kommunens driftsinntekter. Disse disponeres fritt i motsetning til øremerkede midler som går til bestemte formål. For å kunne gi et likeverdig tilbud til innbyggerne omfordelles skatteinntektene mellom kommunene gjennom såkalt skatteutjevning. På grunn av dette bør skatt og rammetilskudd sees under ett.

Hole kommune har tidligere hatt svært høye skatteinntekter pr innbygger i forhold til landsgjennomsnittet. Etter endringer knyttet til særskilt skatteyter og etteroppgjør havnet kommunen i 2014 og 2015 betydelig lavere enn landsgjennomsnittet.

Etter 2016 har skatteinntektene igjen ligget over landsgjennomsnittet. For landet og for Hole har de tre siste årene vært preget av en bedre økonomisk situasjon enn forventet i statsbudsjettet. Skatteinntektene har vært høyere enn forventet samtidig som lønnsveksten har vært lav og renten har også vært historisk lav i mange år. Dette er forhold som har bidratt til gode resultater for Hole og for landet generelt.

Skatteinngangen for 2019 pr 2. tertial viser en økning i forhold til samme periode året før på 5,17% og er i tråd med budsjett. Veksten har avtatt noe i forhold til første halvår, dette gjelder også for landet. Pr august (siste oppgitte tall) hadde Hole kommune en skatteinngang pr innbygger på 113% av landsgjennomsnittet før utjevning og 104% etter utjevning. Det knytter seg stor usikkerhet rundt skatteinngangen, som særlig for Hole kommune erfaringsmessig er vanskelig å forutse.

Anslagene for frie inntekter er -som tidligere år – basert på prognosemodeller fra Kommunenes sentralforbund (KS). Disse bygger på Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av Kommuneproposisjonen for 2020. Skatteinngangen for landet pr august er høyere enn det som er lag til grunn i revidert nasjonalbudsjett og Kommuneproposisjonen for 2020. Det er derfor en god del usikkerhet rundt hvilke følger merskatteveksten i 2019 vil slå ut for den kommende økonomiplanperioden. I forslag til skatt og rammetilskudd er det tatt høyde for en noe høyere skattevekst i 2020 for Hole kommune enn det som Kommuneproposisjonen legger opp til.

I statsbudsjettet som ble fremlagt 7. oktober oppjusteres forventet skattevekst i 2019 fra 1,5% i revidert nasjonalbudsjett til 3,8%. Oppjustert anslag på frie inntekter for Hole kommune for 2019 og 2020 er noe lavere enn det som er lagt til grunn i budsjettforslaget. For 2020 er prognosen 7 mill kr høyere i kommunens anslag basert på regnskap 2018 og 4 mill kr over KS prognose basert på skatteinntekter snitt de tre siste regnskapsårene. Samtidig er det krevende å få full oversikt over konsekvensene for alle tjenestoområdene.

8.2.3 Eiendomsskatt

Hole kommunestyre innførte eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger i 2016 med laveste promille (2). Eiendomsskatten utgjorde 14,7 mill kr i 2018. Kommunestyret vedtok å avvikle eiendomsskatten fra 2019.

8.2.4 Andre generelle statstilskudd – sentrale inntekter

Kommunen mottar etter søknad rentekompensasjonstilskudd fra staten vedrørende skolelån, omsorgsboliger m.v. Hole kommune har benyttet kommunens ramme for skolelån innenfor gjeldende ordning for perioden 2009 til 2016 til tiltak knyttet til Vik og Røyse skoler. Kompensasjonstilskuddene utgjør ca 1,6 mill kr årlig.

8.2.5 Finansinntekter og - utgifter

Kommunens finansinntekter består av renteinntekter på innskudd kapital (likviditet), evt plasseringer av overskuddslikviditet og utbytte fra selskaper. Utbytte fra Ringerikskraft AS er budsjettert til 3 mill kr årlig. Renteinntektene er basert på prognose for utviklingen av kommunens likviditet og er beheftet med stor usikkerhet.

Finansutgiftene består av avdrag og renteutgifter til betjening av kommunens lån til investeringsformål samt renteutgifter til betjening av kommunens lån til videreutlån (startlån). Prognosene er basert på utviklingen i gjeldende låneportefølje samt forslag til investeringsplan.

Lånerente

Lånerenten har steget gjennom 2019, men lavere enn signaler fra Norges Bank ved inngangen til året. Uro i verdensøkonomien er hovedbegrunnelsen.

Signalene fra Norges Banks rentemøte i september tilsier at rentetoppen er nådd etter at styringsrenten ble økt fra 1,25 til 1,5% og at det forventes fortsatt lav rente fremover. Ved endringer i forutsetningene man legger til grunn for norsk og internasjonal økonomi vil renten økes.

I følge reglement for finans- og gjeldsforvaltningen skal minimum 1/3 av låneporteføljen med renterisiko ha fast rente, mens minimum 1/3 skal ha flytende rente (rentebinding kortere enn ett år). Målet søkes innføres gjennom nye låneopptak.

Rentekostnaden er på den bakgrunn kalkulert til 2,4% i økonomiplanperioden.

	2020	2021	2022	2023
Budsjettrente	2,4%	2,4%	2,4%	2,4%

8.3 Lånegjeld til investeringer

1000 kr	Prognose 2019	Årsbudsjett og økonomiplan			
		2020	2021	2022	2023
Budsjetterte låneopptak		36 557	55 667	23 641	23 451
Ekstraord avdrag					
Avdragsutgifter		18 393	18 393	18 393	18 393
Lån pr 31.12	353 156	371 320	408 593	413 841	418 898

Det er i forslag til investeringsplan 2020-2023 innarbeidet flere større investeringstiltak. Langsiktig drifts- og investeringsanalyse 2020-2040 som viser kommunens investeringsbehov knyttet til demografi, planer, behov for mer kostnadseffektive bygg mv og økonomiske konsekvenser vil bli fremlagt som del av budsjettprosessen.

Prognose for kommunens langsiktige gjeld til investeringsformål er for 2019 på 353 mill kr basert på regulert investeringsbudsjett.

Hole har lite handlingsrom for investeringer. Lånegjelden påvirker driften gjennom renter og avdrag på lån. Det er derfor viktig å holde investeringene på et bærekraftig nivå i forhold til driftsinntekter. Lånegjelden bør ikke overstige 75% av driftsinntektene, med de forutsetninger for driftsinntekter, låneavdrag og nye låneopptak det er her legges opp til vil lånegjelden ligge på mellom 75 og 77% av driftsinntektene.

Selv med moderate låneopptak som det her legges opp til økes belastningen på driftsutgiftene med 5-7 mill kr årlig. En økning i renten på ett prosentpoeng vil utgjøre ca 3,5 mill kr knyttet til hele låneporteføljen utfra prognose 2019.

8.4 Pensjon og akkumulert premieavvik

Kommunene har ansvar for pensjonene til sine medarbeidere. For å jevne ut svingninger i premiene er det fastsatt en ordning slik at kommunene utgiftsfører beregnede pensjonskostnader i stedet for årlig betalt premie. Beregninger av pensjonskostnadene utføres av forsikringsaktuarer etter fastsatte standarder.

For å sikre at det over tid blir samsvar mellom regnskapsførte pensjonskostnader og betalte premier, må kommunene også utgiftsføre differansen mellom premie og pensjonskostnad (premieavviket). Dette kalles amortiseringskostnad og kommer i tillegg til den beregnede pensjonskostnaden. Fra 2015 skal premieavviket som hovedregel føres over 7 år

Pensjonspremier, premieavvik og amortiseringskostnad for 2020 er basert på prognoser fra pensjonsleverandørene.

Det er usikkerhet pga omlegging til ny offentlig tjenstepensjonsordning fra 1.1.2020 og innføring av nye samordningsregler mellom folketrygd og tjenstepensjon.

8.5 Fondsbeholdning

Målsettinger for bærekraftig økonomi er å bygge opp en buffer tilsvarende 10% av brutto driftsinntekter gjennom årlige avsetninger fra drift. Dette er en forutsetning for å gjøre Hole kommune robust i forhold til å håndtere betydelig skattesvikt, uventede hendelser/utgifter og øke evnen til strategiske investeringer.

Hole kommune har pr i dag regnskapsført 34,8 mill kr på disposisjonsfond. For 2019 er det planlagt å avsette ytterligere 13,8 mill kr, hvorav 8,9 mill kr er udisponert overskudd for 2018. Avsetningen skjer i forbindelse med årsoppgjøret og forutsetter at resultatet gir rom for dette jf styrkningsregler i årsoppgjøret.

Disposisjonsfond

Status og transaksjoner	2019	2020	2021	2022	2023
Status pr 1.1.	34 798	48 581	54 339	55 554	58 364
Regnskap 2018	8 783				
Budsjett	5 000	5 758	1 215	2 810	3 293
Anvendelse til investeringer					
Prognose disposisjonsfond pr 31.12	48 581	54 339	55 554	58 364	61 657
Mål for disposisjonsfondet	50 000	54 677	54 303	54 433	54 540

Tabellen illustrerer plan for oppbygging av et disposisjonsfond på 10% av driftsinntekten (anslagsvis 50 mill kr). Prognose for resultat 2019 slik den framgår av 2. tertialrapport tilsier at det kan bli krevende å nå budsjettmålet på 5 mill kr i 2019. Slik økonomiplanen 2020-2023 nå foreligger blir det lite rom for avsetninger fremover og av dette følger lite rom for egenfinansiering av investeringer.

Ubundet investeringsfond

Kommunen har regnskapsført 8,8 mill kr på ubundet investeringsfond. Disse midlene kan benyttes til fremtidige investeringer, primært investeringer som ikke kan finansieres ved lån som årlig egenkapitaltilskudd KLP. I 2019 er det foreløpig lagt til grunn å disponere 1,5 mill kr til finansiering av årets investeringer.

9 Drift av kommunens tjenester

Kommunestyret skal selv vedta fordeling av driftsrammer og mål for tjenesteområdene (styring og prioritering). I tilfeller hvor kommunestyret vedtar omstilling for et område, skal denne så langt som mulig konkretiseres.

Kommunen har følgende tjenesteområder/rammeområder:

- Administrasjon og fellesfunksjoner (inkl folkevalgte og kontrollorganer), sentral avsetning til lønnsoppgjør og pensjon
- Skole og SFO
- Barnehage
- Helse inkl PPT
- NAV Hole
- Pleie, rehabilitering og omsorg
- Tiltak for funksjonshemmede
- Teknisk drift og eiendom, inkl selvkostområder med fond
- Areal, byggesak og miljø
- Kultur og fritid (inkl tilskudd til kirken)

Det er netto utgiftsramme for hvert tjenesteområde som er bindende ovenfor kommunestyret. Det innebærer at tjenesteområdet kan disponere evt merinntekter og omdisponere innenfor rammen så fremt dette ikke binder opp kommunestyret fremover og de fastsatte mål for året oppfylles.

Kommunestyret har i revidert økonomireglement vedtatt at det skal fremstilles bruttotall for alle tjenesteområdene. Oversikt følger vedlagt til dokumentet.

Rådmannen har i tråd med økonomireglementet fullmakt til å fordele budsjettammen videre til de underliggende enheter/avdelinger i henhold til administrativ lederstruktur, f.eks den enkelte skole og barnehage. Rådmannens fullmakter er videredelegert til tjenesteleder.

9.1 Politisk vedtatte strategier for å nå mål

Kommuneplanens samfunnsdel har videreført visjonen **Eventyrlig fortid – eventyrlig fremtid**.

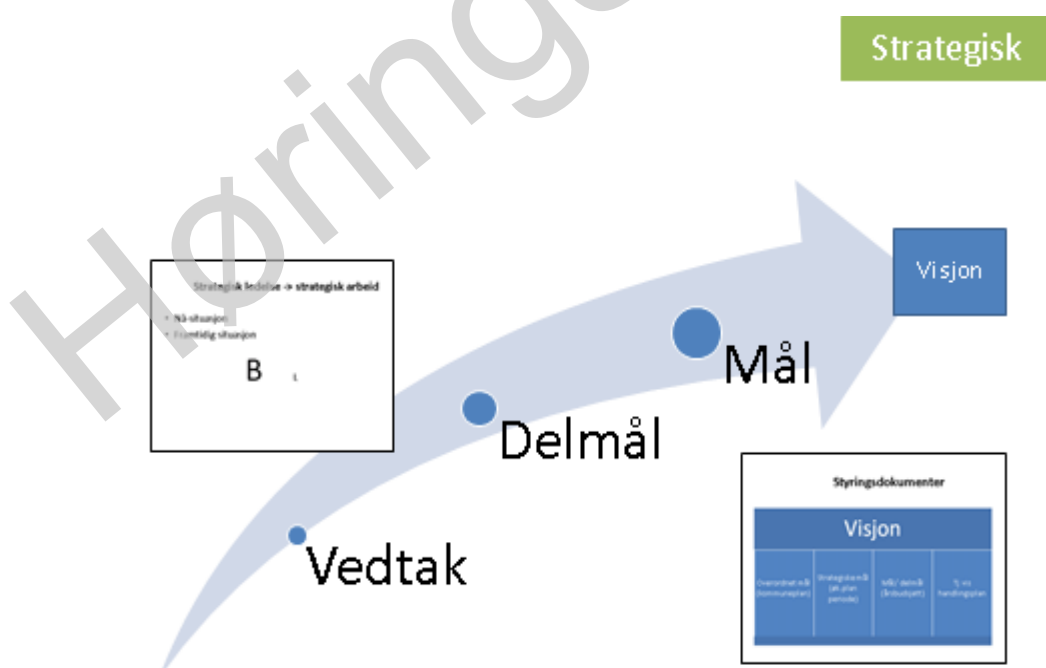
Hovedmål:

- Hole kommune skal være en ansvarsfull og helhetlig samfunnsutvikler
- Hole kommune skal ivareta eksisterende innbyggere og tiltrekke seg nye innbyggere, nye næringer, kompetansemiljøer og arbeidsplasser
- Hole kommune skal styrke samarbeidet mellom kommune, næringsliv, frivillighet, utdanning og forskning innenfor de ulike tjenesteområdene
- Hole kommune skal være en god og attraktiv tjenesteleverandør, forvalter og arbeidsgiver

Kommuneplanen har definert tre satsingsområder som grunnlag for bærekraftig utvikling i Hole kommune:

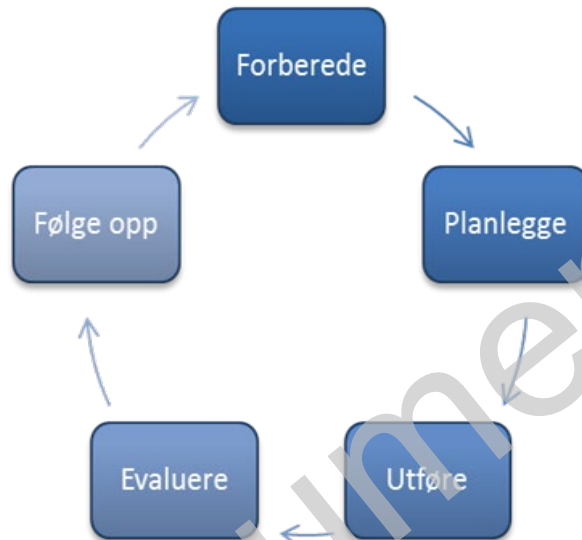

I tillegg til Kommuneplanens hovedmålsettinger, er det politisk vedtatte planer og strategidokumenter som viser vei og retning for å nå mål.

For å kunne gi gode og bærekraftige tjenester til Hole kommunes innbyggere nå og fremover innenfor vedtatte økonomiske rammer er det avgjørende at det jobbes og tenkes samstemt i forhold til følgende hovedstrategier:

- Høy ressursinnsats der det virker best
- Kunnskapsbasert praksis
- Befolkningsrettet innsats
- Egenmestring
- Forebygging i stedet for reparasjon
- Tverrfaglig samarbeid

Disse strategiene skal være førende ift arbeidsprosesser og tiltak uavhengig av tjenestested.

9.2 Administrasjon og fellesfunksjoner

Området leverer tjenester til alle tjenesteområder, folkevalgte og innbyggere.

Omfatter administrativ ledelse, fellesutgifter og støtteenheter (Informasjon, IT, HR og økonomi og eierstyring). Godtgjøring til folkevalgte og kontrollorganer. Fellesutgifter som KS-kontingent, personellforsikringer, bedriftshelsetjeneste, lærlingordning, lisenser og vedlikeholdsavtaler.

Det er totalt 19,8 årsverk knyttet til området. I tillegg kommer folkevalgte, lærlinger og tillitsvalgte.

Mål for bærekraftig utvikling

Hole kommune skal drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og være gjenstand for betryggende kontroll. Administrasjonen skal sørge for at saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt.

Satsninger

Sikre solid kommuneøkonomi

Struktur og rammebetingelser optimaliseres

Hole kommune skal vektlegge tiltak for kostnadseffektiv drift gjennom motiverte medarbeidere, godt lederskap og gode omstillings- og effektiviseringsprosesser.

- Gode omstillings- og effektiviseringsprosesser
- Videreføre satsing på lærlinger som del av rekrutteringsstrategi
- Lederutvikling
- Digitalisering
- Følge opp FRE16 i forhold til fokusområder herunder helseinstitusjoner i Hole

Utfordringer som påvirker driften

Veg/bane – store statlige investeringer gir store muligheter for Hole kommune for vekst og utvikling, men utfordrer også i forhold til plankapasitet og tiltak for å møte tiltakene på en best mulig måte.

Nasjonale utfordringer knyttet til demografi, klimaendringer, økt globalisering, forventede lavere inntekter fra olje og gass må også ses i sammenheng med de kontinuerlige prosesser som må videreføres i Hole kommune for å oppnå bærekraftig utvikling.

9.2.1 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	36 337	36 337	36 337	36 337
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	599	599	599	599
Kommunevalg - endring fra 2019	-263	-263	-263	-263
Stortingsvalg		130		
Fre16 planlegging helseinst. Mm	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Andre korrigeringer folkevalgte mv.	207	207	207	207
Prisjusteringer og andre tekniske justeringe	-458	-328	-458	-458
Konsekvensjustert budsjett	35 880	36 010	35 880	35 880
Styrking stab/støtte	800	800	800	800
STB 2020 endring skatteoppkreverfunksj	-559	-959	-959	-959
Innsparinger vakanse og reduksjon lærlinger (barnehage, skole)	-500	-500	-500	-500
Nye tiltak og omstillinger	-259	-659	-659	-659
Ramme 2020-2023	35 621	35 351	35 221	35 221

9.2.2 Budsjettrammen innebærer

- Konsekvens av revidert reglement for folkevalgtes godtgjøring er innarbeidet
- Tilskudd til Ringeriksbadet IKS er foreløpig videreført med 1 mill kr jf søknad for 2019.
- Regionale tilskudd er videreført på samme nivå som i 2019.
- Styrking av stab/støttefunksjoner knyttet til prioriterte oppgaver.
- Nødvendig styrking av midler til oppgradering av systemer informasjon og IT.
- I forslag til statsbudsjett for 2020 forslås skatteoppkreverfunksjonen overført til skatteetaten fra 1. juni 2020.

Innsparingskrav søkes løst gjennom vakanse og reduksjoner knyttet til lærlingordningen (barnehager og skole)

Investeringstiltak

Det er innarbeidet 1,7 mill kr til IT-investeringer. I tillegg er det gjennom ENØK prosjekt satt av midler til tiltak på Herredshuset.

9.3 Tjenesteområde Skole

Holeskolen har 888 elever. Elevene fordeler seg på tre barneskoler inkludert SFO med henholdsvis 164 elever på Sundvollen oppvekstsenter (SOS), 175 elever på Røyse og 299 elever på Vik. Hole ungdomsskole (HUS) har 237 elever. SFO'ene på skolene har også økt antall barn i fht det de har hatt de siste årene.

9.3.1 Mål for bærekraftig utvikling

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen - [§1 Formål](#) og [Overordnet del – verdier og prinsipper](#).

[Overordnet sektorplan for oppvekst](#)

MÅL: Barn og unge i barnehage og skole skal oppleve lek, læring, trivsel og mestring. Dette vil bidra til å øke gjennomføring av skolegang for elever i skolen og sikre høy deltagelse i arbeidslivet. Helhetlig oppvekst skal fremme helse og sikre en meningsfull fritid for enkeltindividet.

[Plan for Holeskolen](#)

MÅL: Grunnskolen i Hole skal sikre elevene en helhetlig opplæring fra 1. – 10. trinn. Det skal tilrettelegges for et trygt og inkluderende læringsmiljø hvor elevene opplever lek, læring, trivsel og mestring. Alle elevene skal ha en sosial og faglig utvikling. Dette vil bidra til å øke antall elever som gjennomfører det 13-årige skoleløpet, og sikre høy deltagelse i arbeidslivet.

Satsninger

Alle barn skal sikres en god start på livet og en god utdanning for å bidra i samfunnet

- Økt lærerressurs inn i Holeskolen
- Starte implementeringen av LK20, fagfornyelsen inkl. «Overordnet del - verdier og prinsipper» for grunnopplæringen. Verdier og prinsipper i overordnet del, som demokrati, medborgerskap, livsmestring og bærekraft må knyttes godt inn i arbeidet med fagene.
- Jobbe aktivt med elevenes skolemiljø, slik at antallet elever som opplever mobbing går ytterligere ned
- Flest mulig elever får tilpasset opplæring innenfor ordinær undervisning
- Pilotere Holemodellen, justere og starte implementering og sikre god samhandling rundt barn

Barnehager, skoler og omsorgsboliger skal planlegges nært sentrum.

- Videreutvikle enhet for styrket opplæring for barn med store og sammensatte behov.
- Etablere bygg og omgivelser som sikrer god utnyttelse av ressursene

Ta vare på og formidle kommunens rike kulturminner og historie

Tilrettelegge for aktivt friluftsliv og naturopplevelser for alle

- Temaene ligger innenfor lovverket og vedtatte planer. Derfor jobber skolene med dette i undervisningen.

9.3.2 Målekort

Målekort Hole kommune								
Skole								
Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	0%	-2%	-2%		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	4,6 (pr sep)	5,1	3,9		Under 5%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4,4	Ikke målt	4,3	Ikke målt	Over 4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	4,3	Ikke målt	4,2	Ikke målt	Over 4
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4,1	Ikke målt	4,4	Ikke målt	Over 4
Brukere	Elevene opplever et trygt og inkluderende miljø på skolen	<ul style="list-style-type: none"> Skåre over 4 på elevundersøkelsen på trivsel Skåre på 1 eller lavere på mobbing på elevundersøkelsen Flere elever som svarer positivt på mobbing - svarer at de opplever at de får hjelp Elevenes skåre på opplevd fysisk miljø over 4 	<ul style="list-style-type: none"> Elevundersøkelsen Klasse-trivsel.no/ Spekter 	<ul style="list-style-type: none"> 4,3 b.sk og 4,4 u.sk 1,5 på b.sk og 1,3 på u.sk, jobbes mye med, for høyt når skolen vet om det, opplever 85% å få hjelp Fysisk miljø - skåre på 2,9 om noe blir reparert med en gang, 3,7 om at det er rent og ryddig 	<ul style="list-style-type: none"> 4,4 usikre tall 1,3 	<ul style="list-style-type: none"> 4,5 - 10. trinn og 4,1 - 7. trinn 1,0 (10 trinn) = 0% 1.3 (7. trinn) 90% Fysisk miljø - kun HUS som kommer fram i undersøkelsen temperatur 2,8 toaletter 2,9 renhold 3,9 	Måles i desember 2019	<ul style="list-style-type: none"> Over 4 < 1 og bedre enn nasjonalt nivå Færre med spes.ped på 5. - 7. og 8. - 10 Over 4
	Elevene opplever ut fra sine egne forutsetninger at læring er meningsfylt og viktig og gir mestring og god psykisk helse	<ul style="list-style-type: none"> Skåre over 4 på elevundersøkelsen, på elever som opplever å mestre Andel elever med spesialundervisning går ned til samme nivå som Buskerud Skåre over 4 på elevundersøkelsen, på elever som opplever å være motivert for læring Fravær hos elevene Resultat på Psykisk helse - ungdata 2017 – bedre enn landssnittet Over 80 % deltar på 	<ul style="list-style-type: none"> Elevundersøkelsen Ungdataundersøkelse 2017 antall elever med bekymringsfullt fravær Svært god skåre, bedre enn landsnittet 	<ul style="list-style-type: none"> 4,0 b.sk og 4,1 u.sk 10,5--> 10,6 4,1 b.sk og 3,9 u.sk (bedre enn nasjonalt) Ikke tall Svært god skåre, bedre enn landsnittet 	<ul style="list-style-type: none"> 4 11,9 mål ikke nådd 3,8 mål ikke nådd 83,8% av elevene har mindre enn 10 dager fravær - mål ikke nådd 11% er depressive - 13% på landsbasis - mål oppnådd 	<ul style="list-style-type: none"> 4,2 - 10. trinn og 4,3 - 7. trinn 11% i 2018 - nedgang på 7% siste 5 år på 8. - 10. trinn, 12% på 1. - 4. og 5. - 7. trinn (Opp 3% på 1. - 4. trinn og samme på 5. - 7. trinn) Fravær - over 20% har 10 dager eller mer i fravær, mål ikke nådd Ung data - ikke 	Måles i desember 2019	<ul style="list-style-type: none"> 4 - bedre enn nasjonalt mål om å få andel elever med spes.ped likt med nivået i Buskerud 4 - bedre enn nasjonalt 95% av elevene har mindre enn 10 dager fravær skoleåret 2018/2019
	Nivå på leseferdighet på eller over landssnittet på nasjonale prøver og 80% av elevene over kritisk grense på nasjonale kartleggingsprøver	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomsnittskåre på nasjonale prøver på 5., 8. og 9. trinn på nasjonalt nivå eller høyere 80% av elevene bedre enn kritisk grense på nasjonale kartleggingsprøver på 1., 2. og 3. trinn (anbefalt %-tall fra nasjonalt hold - hadde 90% for 2017). 	<ul style="list-style-type: none"> Nasjonale prøver Nasjonale kartleggingsprøver 	<ul style="list-style-type: none"> 5. trinn bedre enn nasjonalt nivå 8. trinn likt med nasjonalt nivå 9. trinn likt med nasjonalt nivå, men flere midt på. 1. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 2. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 3. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 	<ul style="list-style-type: none"> 5. lesing i snitt bedre enn nasjonalt selv om det er svært ulikt mellom skolene, regning alle skoler mye bedre enn nasjonalt, engelsk snittet dårligere enn nasjonalt, men ulikt mellom skolene 8. bedre enn nasjonalt 9. trinn bedre enn nasjonalt nivå mål nådd på nasjonale prøver i snitt 1. I snitt over 90% over kritisk grense - mål nådd, 2. snitt på mellom 80-85% over kritisk grense - mål på over 90% ikke nådd og 3. snitt 79% over kritisk grense - mål på 90% ikke nådd 	<ul style="list-style-type: none"> 5. 8. og 9. trinn Nasjonale prøver i snitt bedre enn både Buskerud og nasjonalt nivå - en barneskole 3. best i landet! 1. trinn er i snitt mellom 80 - 95% på ulike resultater over kritisk grense 2. trinn - Snitt mellom 80 og 90% er bedre enn kritisk grense 3. trinn - snitt mellom 80 og 90% over kritisk grense Skolene varierer noe i resultat 	Nasjonale prøver måles i september 2019 Nasjonale kartleggingsprøver 1. - 3. trinn varierer mellom 85% - 91% bedre enn kritisk grense, Mål oppnådd	<ul style="list-style-type: none"> 5., 8. og 9. trinn bedre enn nasjonalt nivå 80% av elevene på 1., 2. og 3. trinn er bedre enn kritisk grense

Forts. neste side

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Brukere	Nivå grunnskolepoeng og eksamensresultat - på eller over landssnitt og snittet i Buskerud.	Snitt på grunnskolepoeng og eksamensresultat – oppgis hver høst for 10. trinn som har gått ut.	Grunnskolepoeng Eksamensresultat	*ikke offentliggjort enda	* HUS: 44 Buskerud: 41,6 Nasjonalt: 41,4 Mål oppnådd	HUS 42,7/Buskerud 41,9	Grunnskolepoeng 45 - 3 poeng bedre enn nasjonalt og 3,3 poeng bedre enn Buskerud Eksamen matematikk skriftlig 4,2 i snitt, Buskerud og nasjonalt 3,6 i snitt. Muntlig eksamen fra 01, til 0,8 poeng bedre i snitt enn Buskerud og Nasjonalt.	* bedre enn landssnitt og snitt i Buskerud
	Andel foresatte som er tilfreds med • Tilbakemeldinger/samarbeid med skolen • Elevenes læring • Innholdet på foreldremøtene	Foreldreundersøkelsen - andel på over 80% som er tilfreds inkl. spørsmål om tilfredshet på foreldremøte	Foreldre-undersøkelsen	*rundt 35% svar, av disse ligger snittet på godt over 4, dvs over 80% fornøyd og 4,2 er skåren på innhold i foreldremøter	* 4,3 - 4,7 på ulike spørsmål om tilbakemeldinger/samarbeid med skolen *4 - 4,6 på ulike spørsmål om elevenes læring *4 på innholdet i foreldremøtene Mål oppnådd	Ikke målt	Ikke målt	*80 % er tilfreds

9.3.3 Utfordringer som påvirker driften

- Fra august 2020 får skolene nytt læreplanverk.
- Leirskole er blitt obligatorisk.
- Lærernormen utløser flere lærere når elevtallet øker
- Barn og unge som sliter med psykisk helse er en økende utfordring
- Alle skolene jobber aktivt med organisering slik at flere elever skal få tilpasset opplæring innenfor det ordinære tilbudet.
- Det er flere elever med store og krevende utfordringer gjennom hele skoleløpet. Noen av disse går på forsterket opplæring på SOS. Hensikten med samling av elevene er en mer rasjonell, kostnadseffektiv og treffsikker bruk av ressurser. Etablering av egnet modulbygg – vil gi enda bedre ressursutnyttelse og et bedre tilbud til elever og ansatte.
- Barn som flyttes til andre kommuner av barnevernet, utløser en økonomisk grunnressurs pr elev fra hjemkommunen.
- Elever som går på privat-skoler utgjør også en utgift for Hole kommune. Kommunen må betale for spesialundervisning, tospråklig fagopplæring og grunnleggende norsk for elevene. Det siste året har antall fremmedspråklige økt på den privatskolen hvor Hole har flest elever.

9.3.4 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	84 680	84 680	84 680	84 680
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	3 231	3 231	3 231	3 231
Andre justeringer, lærenorm, barn med spesielle behov, elevtallsvekst	8 388	8 388	8 388	8 388
<i>Statsbudsjettet 2020</i>				
Tilskudd styrking grunnskole 1.-10. trinn innlemmes i rammetilskuddet	1 800	1 800	1 800	1 800
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	13 419	13 419	13 419	13 419
Konsekvensjustert budsjett	98 099	98 099	98 099	98 099
Innsparinger				
Tjenesteleder - barn i andre kommuner, skyss mm	-847	-847	-847	-847
Vik skole - reduksjon innkjøp læremidler, utstyr mm	-307	-307	-307	-307
SOS FOT endringer ved tilpasning lokaler	-937	-937	-937	-937
SOS SFO økte inntekter	-250	-250	-250	-250
SOS - reduksjon behov	-51	-51	-51	-51
Røyse - reduksjon innkjøp, lisenser mm	-388	-388	-388	-388
HUS - reduksjon behov	-227	-227	-227	-227
Nye tiltak og omstillinger	-3 007	-3 007	-3 007	-3 007
Ramme 2020-2023	95 092	95 092	95 092	95 092

Driftsbudsjettet innebærer

- Driftsbudsjettet innebærer økning av lærerressurser. Elevtallet har økt med 111 elever de siste fem årene. Dette fører til at skolene trenger flere lærere i hht lærernormen.
- Forsterket opplæring får økte personalutgifter grunnet elevtallsøkning
- Når det gjelder voksenopplæringen har Hole kommune inngått avtale med Bærum kommune. Denne avtale blir både vesentlig billigere og gir et bredere faglig tilbud enn tidligere avtale med Ringerike kommune

Innsparinger søkes løst gjennom

Tjenesteleder sitt område prøver å ta ned spesialundervisning og få flere innenfor det ordinære, samt tar ned skoleskyss da det er færre elever som tjenesteleder betaler for.

Skolene:

- Generelle innsparinger på utstyr, møbler, læremidler, lisenser på skolene
- Se på forflytning av stillinger på FOT ved samordning på tvers av tjenesteområder og effektivisering av bygg, vil gi innsparing på skyss og kan også utløse større inntekt til kommunen.
- Endring av behov for fremmedspråklige elever som begynner å få god norskkunnskap, kan ta bort tospråklig fagopplæring

- Evt. spare stillinger ved naturlig avgang, der det er mulighet i fht. lærernorm og annen bemanning når det gjelder forsvarlighet.
- Økt inntekt i betaling SFO, men øker ikke satsen mer enn indeksen.

I tillegg innebærer budsjettrammen at det ikke er rom for nødvendig utskifting av læremidler og annet utstyr.

Betalingssatser

SFO satsene og betaling for morgenåpent økes i tråd med forventet prisvekst på 3%.

Investeringsbehov og tiltak

- Midler til planlegging og gjennomføring av tiltak for å møte behov for økt kapasitet på ungdomsskolen
- Det er i 2019 og 2020 avsatt midler til utskifting av pulter og stoler
- Det digitale utstyret på skolene vil bli fornyet etter en behovsgjennomgang.
- Det vurderes å ta i bruk nettbrett på skolene.
- Behov for bærbare PC'er til elevene på HUS videreføres. Det samme gjelder PC'er til barneskolene
- Varslingssystem til beredskap - eks skyting pågår på alle skolene. Skolene har ikke et slikt system, og har derfor ingen måter å varsle ut i klasserommene på om noe skulle skje.

9.4 Barnehage

Hole kommune har ni barnehager, hvorav sju har kommunalt og to privat eierskap.

Hole kommune har pr. august 2019 behov for ca. 495 barnehageplasser. Disse dekkes av 405 kommunale og 90 private barnehageplasser.

83% av barn under tre år med rett til barnehageplass og 94,1% av barna over tre år benytter seg av tilbudet.

Barn som havner utenfor retten til barnehageplass; dvs barn som fyller 1 år innen utgangen av november, tilbys ikke plass i løpet av barnehageåret. Dette betyr at det ikke budsjetteres for et løpende opptak gjennom barnehageåret 1. august – 31. juli.

9.4.1 Mål for bærekraftig utvikling

Lov om barnehager - [§ 1 formål](#) og [§ 1a Særlig formål](#)

Barnehagens primæroppgave er å jobbe forebyggende og tilrettelegge for gode utviklings- og aktivitetsmuligheter for alle barn ut fra barnets forutsetninger gjennom tidlig innsats.

Overordnet sektorplan for oppvekst

Barn og unge i barnehage og skole skal oppleve lek, læring, trivsel og mestring. Dette vil bidra til å øke gjennomføring av skolegang for elever i skole og sikre høy deltagelse i arbeidslivet. Helhetlig oppvekst skal fremme helse og en meningsfull fritid for enkeltindividet.

9.4.2 Satsninger i 2020

Alle barn skal sikres en god start på livet og en god utdanning for å bidra i samfunnet

Implementere ny Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Ny rammeplan for barnehagenes innhold og oppgaver trådte i kraft 1. august 2017. Et implementeringsarbeid er evigvarende. Ny kunnskap, holdninger, ferdigheter, eierskap og lokal tilpasning skal etableres.

Den viktigste implementeringen av ny rammeplan gjøres i den enkelte barnehage. I tillegg har Holebarnehagene felles arenaer med fastlagte møter/nettverk/kurs/aktiviteter. De første 2 årene er gjennomført, og vi opprettholder arbeidet fremover. Alt av innhold og områder som belyses på samlingene våre, skal være i tråd med og ha forankring i rammeplanen.

Holemodellen

Holemodellen vil representere en kvalitetsheving i forhold til tidlig tverrfaglig innsats satt i system. Det samme gjelder dokumentasjon og medvirkning i alle deler av tilrettelegging rundt det enkelte barn. Se ellers omtale under satsning for tjenesteområde Helse.

SNAKKE – skal gjøre personalet tryggere og modigere i samtaler med barn også når de har en bekymring

Opplæringsplattformen SNAKKE er en del av regjeringens tiltaksplan *En god barndom varer livet ut* (2014-17). Plattformen er utviklet nasjonalt og omfatter et opplæringsprogram for å snakke med barn om vanskelige ting. Programmet er rettet mot kommunalt ansatte.

Heve barnehagepersonalets kompetanse i læreplanteori - didaktisk analyse.

Det er et ønske om å etablere et felles fagspråk og et verktøy å tenke og kommunisere med for alle ansatte i Holebarnehagene. Dette for å få gode prosesser rundt refleksjon, diskusjon og forankring av ny rammeplan i personalgruppen.

Språk- og psykososial utvikling.

Barnehagens primæroppgave er å jobbe forebyggende og tilrettelegge for gode utviklings- og aktivitetsmuligheter for alle barn ut fra barnets egne forutsetninger.

Barn som mestrer språkområdene har bedre forutsetning for å lære å lese og skrive når de begynner på skolen.

Barn som mestrer områdene psykososial utvikling har bedre forutsetning for å ha en god psykisk helse gjennom hele livet.

9.4.3 Målekort

Målekort Hole kommune								
Barnehage								
Perspektivet	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Status pr. 30.08	Mål 2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	0%	1%	4		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær pr 31.08	Intern statistikk	8,3	9,7	10,7	7,2	8.0
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4.3	Ikke målt	4.3	Ikke målt	4.5
		Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	4.2	Ikke målt	4.1	Ikke målt	4.4
		Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4.2	Ikke målt	4.0	Ikke målt	4.4
Brukere	Foreldres opplevelse av informasjon	*Opplevelse av informasjon om eget barn *Informasjon om det som skjer i barnehagen	Brukerundersøkelse; Snitt som landet eller høyere		* 4.5 *4.5	4.4 4.4	Måles i noveber	* 4.3 4.2 *
	Foreldres opplevelse av fysisk miljø	* Andel foreldre som er fornøyd med barnehagens inneområde (med hensyn til barns utvikling, lek og læring)?	Brukerundersøkelse; Snitt som landet eller høyere		* 4.1	4.1	Måles i noveber	* 4.0
	Fravær av alvorlige hendelser	*Fravær av barn som blir borte/forsvinner, som barnehagen må lete etter utenfor barnehagens område? *Fravær av alvorlige ulykker (eks. man trenger assistanse fra nødetater)?	Meldte avvik; 0		Ingen meldte avvik	Ingen meldte avvik	Ingen meldte avvik	Ingen meldte avvik

9.4.4 Forhold som påvirker driften

Fortløpende tilpasning av ressursinnsats etter behov

Antall barn med behov for barnehageplass varierer fra år til år - og i løpet av et barnehageår. Dette skyldes svingninger i fødselstall og tilflytting. Så lenge svingningene varierer innenfor den kapasiteten vi har i dagens barnehagebygg, tilpasses bemanningen til antall plasser. Endringer i barneantall vil påvirke ressursbehovet.

Budsjettet for 2019 la opp til en reduksjon av totalt 49 barnehageplasser. 11 kommunale plasser er ytterligere redusert i budsjettforslaget for 2020. Bemanningen er tilpasset bemanning- og pedagognorm for barnehager.

Sykefravær i barnehagene.

Barnehagene i Hole forsøker så langt det er forsvarlig å unngå bruk av vikar i arbeidsgiverperioden. Denne praksisen har vedvart over flere år og er en belastning for personalet samtidig som kvaliteten i barnehagene påvirkes.

Større driftsinvesteringer

Budsjettpostene til kjøp av varer og tjenester begrenser mulighetene for større investeringer. Slike investeringer kan for eksempel være oppgraderinger av inventar, lekeapparater og innkjøp av kostbart utstyr. Akutte behov som oppstår i løpet av året, kan bli utfordrende å løse innenfor driftsrammen.

Barn med rett til spesialpedagogisk hjelp jf. Barnehageloven §19 a og g.

Det er en viss uforutsigbarhet knyttet til kostnader for barn med rett til spesialpedagogisk hjelp. Utfordringer enkelte barn har, avdekkes gjerne i barnehagealder og kostnadene knyttet til hjelpetiltak oppstår når som helst ila. et barnehageår.

Barn med barnehageplass i andre kommuner

Kommunen har ingen totaloversikt over hvor mange barn som til enhver tid har barnehageplass i andre kommuner.

FRE16 og hva det innebærer for barnehagene

Svendsrud natur og idrettsbarnehage berøres spesielt av utfordringer knyttet til ny vei og bane.

Det er allerede gjort et omfattende planleggingsarbeid for å sikre etablering av ny base i barnehagen når forberedende arbeider med vei/bane igangsettes.

Lovfestet bemannings- og pedagognorm for barnehager:

- Barn under 3 år opptar 2 barnehageplasser, barn over tre år opptar 1 plass.
- En avdeling med 9 barn under 3 år - bemanningsnorm 300% stilling
- En avdeling med 18 barn over 3 år - bemanningsnorm 300% stilling.
- Minst en pedagogisk leder pr. 7 barn under tre år.
- Minst en pedagogisk leder pr. 14 barn over tre år.

Hole kommune innfrir den lovfestede bemanningsnormen, men har utfordringer med å rekruttere tilstrekkelig med pedagoger.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	54 835	54 835	54 835	54 835
Lønnsvekst 2019 helårseffekt og andre justeringer	1 903	1 903	1 903	1 903
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	1 903	1 903	1 903	1 903
Konsekvensjustert budsjett	56 738	56 738	56 738	56 738
STB 2020 økt makspris foreldrebetaling	-250	-250	-250	-250
Reduksjoner antall kommunale plasser (1 årsverk)	-548	-548	-548	-548
Redusert prognose kjøp av plasser fra andre kommuner	-600	-600	-600	-600
Refusjon fra kommuner - kjøp av plasser i Hole	-200	-200	-200	-200
Nye tiltak og omstillinger	-1 598	-1 598	-1 598	-1 598
Ramme 2020-2023	55 140	55 140	55 140	55 140

Driftsbudsjettet innebærer

- Kompensasjon for lønnsoppgjør 2019
- Tilpasning av bemanning i forhold til reduksjon i plasser
- I forslag til statsbudsjett for 2020 økes makspris for foreldrebetaling med 3,1% samtidig som det blir helårseffekt av økt makspris fra 1.8.2019

Rammetilpasning søkes løst gjennom ytterligere reduksjon i antall plasser og at det innarbeides en forventet refusjon for barn fra andre kommuner som ønsker plass i Hole. Det er også innarbeidet en forventet reduksjon i kjøp av plasser fra andre kommuner.

Betalingssetser

Maksimal pris for foreldrebetaling økes til kr. 3.135 per måned i tråd med statsbudsjettet.

Investeringsbehov og tiltak

Plan for å dekke behov for barnehageplasser i Hole kommune på kort og lang sikt fremkommer av oppdatert Langsiktig drifts- og investeringsplan, hvor forslag til nødvendige investeringsbehov og tiltak fremkommer.

9.5 Helse

Tjenesteområdet Helse består av fagområdene helsestasjon og skolehelsetjeneste, jordmortjeneste, fysioterapitjeneste og friskliv, kommunelege, kommunepsykolog, logoped og kommunal pedagogisk-psykologisk tjeneste (KPPT).

Helseavdelingen har 13,5 årsverk fordelt på 23 ansatte. Avdelingen har 4,8 årsverk i prosjektstillinger som er hel- eller delfinansiert av Helsedirektoratet.

I tillegg har avdelingen turnuslege og turnusfysioterapeut.

9.5.1 Mål for bærekraftig utvikling

Lokalt definert mål samlet for tjenesteområdet Helse:

Holes innbyggere skal i størst mulig grad oppleve tilstand av trivsel og velvære, mestre normale utfordringer i livet, gjennomføre skolegang, arbeide og være i stand til å bidra til samfunnet rundt seg.

9.5.2 Satsninger

Alle barn skal sikres en god start på livet og en god utdanning for å bidra i samfunnet

- Hølemodellen; mitt liv - min vei
- Implementere pakkeforløp innen psykisk helse og rus
- Helseperspektivet i lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting
- Rekruttere og beholde nødvendig fagkompetanse

Samarbeid med skole og barnehage i kompetanse- og organisasjonsutvikling for en mer inkluderende opplæring og oppvekst

Holemodellen – mitt liv min vei

Holemodellen- Mitt liv- Min vei», er et omfattende innovasjonsprosjekt på tvers av alle tjenesteområder i oppvekst. Overordnet mål er bedre ressursutnyttelse, høyere brukertilfredshet og økt kvalitet i tjenestetilbudet.

Holemodellen skal sikre at

- Barnets beste alltid er i fokus.
- Alle barn sikres lik tilgang til hjelp og fagkompetanse.
- Hjelpebehov oppdages og riktige tiltak settes inn så tidlig som mulig.
- Tjenestene jobber sammen og tilbyr helhetlig innsats fra svangerskap til ungdomstid.
- Barn, unge og deres familier er kjent med sine muligheter og rettigheter og i stand til å velge sin vei.

Helseperspektivet i lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting - "Helse i alt vi gjør"

Samfunnspsykologisk og samfunnsmedisinsk kompetanse anvendes og integreres i det kommunale planarbeidet og det tverrsektorielle folkehelsearbeidet.

En bred, samfunnsmessig tilnærming innebærer at det tas hensyn til faktorer som påvirker helsen i alle samfunnssektorer. Prinsippet er; det er "helse i alt vi gjør". Helseavdelingen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer og gjennom dette arbeidet identifisere befolkningens folkehelseutfordringer, jf. §§ 5.

Helseavdelingen skal føre tilsyn med de faktorer og forhold i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen, jf. § 8. Tilsynsmyndigheten utøves av kommunelegen.

Systemrettet arbeid i et Allmennpedagogisk perspektiv - barnehage og skole

Helseavdelingen og spesielt KPPT skal bistå skole og barnehager i arbeidet med kompetanse- og organisasjonsutvikling for en mer inkluderende opplæring og oppvekst.

Dette handler om å videreutvikle den tilpassede opplæringen/tilbudet innenfor ordinært tilbud sammen med skole og barnehage.

9.5.3 Målekort

Målekort Hole kommune Helse								
Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	0%	11%	12%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	2,7%	4,9	3,4%		3
		Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4,3	Ikke målt	4,4	ikke målt	4,4
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	4,3	Ikke målt	4,2	ikke målt	4,4
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4,4	Ikke målt	4,4	ikke målt	4,5
Brukere	Pasienter, klienter og samarbeidspartnere opplever at tjenestene er tilgjengelige og at de får den hjelpen de trenger	Andel pasienter/klienter/samarbeidspartnere som opplever å få den hjelpen de trenger fra Helseavdelingens enheter.	Bedre kommune / brukerundersøkelse på tjenesteområdene.		80-82%	88%		90%
	Barn / ungdom opplever at helsesøter er tilgjengelig for seg på skolen.	Andel barn/ungdom på skolen som opplever at helsesøter er tilgjengelig for seg.	Elevundersøkelse		80%	88%		70%
	Pasientene har nådd målsettingen satt ved behandlingsstart i Friskliv og i fysioterapitejenestens habilitering og rehabilitering arbeid.	Andel pasienter som opplever måloppnåelse i forhold til oppsatt plan	Coop Wonca pre/post test /SPPB/Aims/ABC2/GAS		82%			70%
	75% av de gravide i Hole benytter jordmørtjenesten	Andel gravide som benytter jordmørtjenesten	WinMed journal		62%	51%		75%
	Andel henvisninger til KPPT har gått ned i antall. Henvisningene omhandler i hovedsak førskolealder og barnetrinn.	Antall henvisninger individuelt i førskole/barnetrinn. Antall henvisninger ungdomsskole.	HK-data	29	52	58	42 pr sept.	35

9.5.4 Utfordringer som påvirker driften

Krav til kompetanse - arbeidsomfang og rekruttering av lovpålagt fagpersonell

- Samhandlingsreformen medfører at oppgaver er flyttet og flyttes fra spesialisthelsetjenesten til kommunen. Den "nye" kommunerollen medfører stadig økte krav til fagressurser og kompetanse
- Generelt opplever Helsetjenestene og kommunal pedagogisk-psykologisk tjeneste en økning i komplekse oppgaver knyttet til brukere. Dette stiller store krav både til kompetanse og tidsbruk
- Folkehelseloven krever at kommunen har nødvendig oversikt over helsetilstanden, gjennomfører risikohåndtering og tilser en helsefremmende samfunnsutvikling
- FRE16 og fortsatt oppfølging av lokalsamfunnet etter terrorangrepet 22.juli utmerker seg i dette utfordringsbildet
- Helseavdelingen opplever utfordringer med å rekruttere medarbeidere med spesialkompetanse.
- Det er på sikt behov for å utvide kommunelegestillingen for å håndtere nødvendige oppgaver i planprosesser, utbyggingsprosesser og i forhold til FRE16.

9.5.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	13 030	13 030	13 030	13 030
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	359	359	359	359
Andre justeringer	801	801	801	801
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	1 160	1 160	1 160	1 160
Konsekvensjustert budsjett	14 190	14 190	14 190	14 190
Helsestasjon for ungdom	407	407	407	407
Innsparing - vakanse tjensteområdet Helse	-223	-223	-223	-223
Nye tiltak og omstillinger	184	184	184	184
Ramme 2020-2023	14 374	14 374	14 374	14 374

Driftsbudsjettet innebærer:

- Helsestasjon for ungdom i samarbeid med Ringerike kommune innarbeides
- Omprioritering av ramme for å opprettholde kommunepsykologstilling etter bortfall av øremerket tilskudd.
- Arbeidet med Holemodellen vil fortsette. Opprettholdelse av de 4,8 årsverkene – styrking av grunnbemanning helsesykepleier, jordmor og fysioterapeut forutsatt øremerket tilskudd også i 2020.

Innsparingskrav søkes løst gjennom å holde vakanse i tjensteområdet Helse.

Investeringsbehov og tiltak

Oppgradering IKT i samarbeid med IT-avdelingen

9.6 NAV

Om tjenesteområdet

NAV Hole har ansvar for å yte både kommunale og statlige tjenester. Det er de kommunale tjenesteområdene barnevern, psykisk helse, økonomisk sosialhjelp og bosetting av flyktninger som omhandles i dette dokumentet. Innenfor psykisk helse har vi døgkontinuerlig tilbud for brukere med særskilt behov.

Det er 23,6 kommunale – og 3,9 statlige årsverk ved tjenestestedet.

9.6.1 Mål for bærekraftig utvikling

Lovverkene som regulerer de ulike fagområdene har klare formålsparagrafer. Disse betraktes som overordnede mål for aktiviteten.

§1- Lov om sosiale tjenester i NAV

"Formålet med loven er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer."

Lov om barneverntjenester §1-1

"Formålet med denne loven er

- å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår."

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester §1-1

Lovens formål er særlig å forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne. Videre å fremme sosial trygghet, bedre levekårene til vanskeligstilte, sikre den enkelte mulighet til å leve og bo selvstendig, ha en aktiv og meningsfull tilværelse m.m.

Lov om introduksjonsordning §1

"Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet".

9.6.2 Satsninger

"Hole er et godt samfunn å leve i hele livet. Innbyggerne opplever tilhørighet og føler seg som en verdsatt del av fellesskapet"

- Arbeid og aktivitet gir både helsemessig og samfunnsøkonomisk gevinst. Derfor er det viktig for Hole kommune å få flest mulig ut i arbeid og aktivitet.
- Tidlig inngripen – forebygge framfor å reparere
- Sikre økonomisk trygghet
- Redusere ulikheter, hindre utenforskap
- Styrke brukermedvirkning

"Alle barn skal sikres en god start på livet og en god utdanning for å bidra i samfunnet"

- Tidlig innsats
- Helhetlig oppfølging av barnefamilier
- Opprettholde barnevernvakt- fra prosjekt til permanent tilbud

"Fremme innbyggernes mulighet for å delta aktivt og involveres i samfunnsutviklingen"

- Arbeid og aktivitet
- Hjelp til selvhjelp - utvikle selvhjelps løsninger

"Godt tettsted og lokalsamfunn"

- Arbeid og aktivitet for alle
- Samarbeid med lokalt næringsliv for å fremskaffe arbeidsplasser
- Treffsikre tiltak

"En trygg, klima -og miljøvennlig kommune"

- Tilfredsstillende boliger for alle
- Kommunale botilbud nær offentlig kommunikasjon
- Tilgang til lekeområder/ friluftsområder for alle
- Oppstart av gjenbruk-/utlåsentral

9.6.3 Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	4%	0%	-21%	-3%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	1,6	1,2	3%	3	3%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4,3	Ikke målt	4,5		4,5
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	4,1	Ikke målt	3,8		4,5
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4,5	Ikke målt	4,5	4,3	4,5
Brukere	Treffsikre tiltak innenfor barneverntjenesten	Tiltaksplaner i saker	Telles i fagsystem			96%		95%
	Tilfredse brukere, møtes med respekt, opplevd service	Brukerundersøkelser i regi av NAV	Resultat av undersøkelse			60%		95%
	Arbeid og aktivitet	Alle sosialhjelpsmottakere er i- eller har tilbud om aktivitet	Telling gjennom fagsystem			65%		95%

9.6.4 Utfordringer som påvirker driften

- Stramme økonomiske rammer samtidig med bortfall av betydelige øremerkede tilskudd
- Prisøkning i samarbeidsavtaler
- Endringer i lovverk med direkte innvirkning på kommuneøkonomi
- Statlige oppgaver og ansvar overføres til kommunen
- Digitalisering; Endringen er kostnads- og ressurskrevende på kort sikt
- Flere brukere med omfattende behov for oppfølging
- Flere oppgaver og stort press på støttefunksjoner

9.6.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	23 483	23 483	23 483	23 483
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	504	504	504	504
Endringer flyktninger	317	317	317	317
Barnevern - styrking jf økt behov	2 337	2 337	2 337	2 337
Tilpasninger reduserte tilskudd, økte ref	-281	-281	-281	-281
<i>Statsbudsjettet 2020 - innlemming ØM</i>				
Boligsosiale tilskudd	600	600	600	600
Boligtilskudd fra Husbanken	300	300	300	300
Psykolog - lovfestet fra 2020	410	410	410	410
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	4 187	4 187	4 187	4 187
Konsekvensjustert budsjett	27 670	27 670	27 670	27 670
Reduksjon tilskudd Fontenehuset	-100	-100	-100	-100
Redusert kjøp institusjonsplass	-320	-320	-320	-320
Nye tiltak og omstillinger	-420	-420	-420	-420
Ramme 2020-2023	27 250	27 250	27 250	27 250

9.6.6 Driftsbudsjettet innebærer:

- Justeringer integreringstilskudd og introduksjonsstønad og andre utgifter flyktninger i tråd med dagens situasjon. Det er i forslaget tatt høyde for 4 nye flyktninger i 2020.
- Styrking av barnevernet i forhold til økt behov sakkyndig bistand m.v.
- Bortfall av øremerket tilskudd kommunepsykolog, boligtilskudd, ruskonsulent m.v. jf forslag til statsbudsjett for 2020

9.6.7 Statlige veiledende retningslinjer for økonomisk stønad.

	2019	2018
Enslige	6 150	6 050
Ektepar/samboere	10 250	10 100
Person i bofellskap	5 150	5 050
Barn 0-5 år	2 400	2 350
Barn 6-10 år	3 100	3 050
Barn 11-17 år	4 000	3 950

NAV v/sosialtjenesten oppjusterer satsene årlig når nye satser foreligger. Nye satser foreligger ofte ikke før ved utgang av året/inngang til nytt år.

Satsene er veiledende og omfatter utgifter til helt grunnleggende behov som mat, klær, kommunikasjon, husholdningsartikler m.v. Videre tar de hensyn til andre sider ved dagliglivet som fritid o.l. Vi vurderer likevel særskilt om hensyn til barn i aktuell familie og dennes deltakelse i fritidsaktiviteter, arrangementer m.v. er ivaretatt. Dette med tanke på utjevning av sosiale forskjeller og hindre utenforskap.

Utgifter til bolig, strøm, oppvarming, forsikring m.v., ytes evt i tillegg til livsopphold.

Høringsdokument

9.7 Pleie, rehabilitering og omsorg (PRO)

Tjenesteområdet leverer helse, pleie- og omsorgstjenester til den eldre delen av befolkningen i eget hjem, omsorgsbolig og på institusjon. Personer over 67 år er økende og utgjør ca. 15,4 % av kommunens innbyggere. Det er en økning på 1,6 % siden 2017.

Tjenesteområdet disponerer følgende omsorgsboliger: 14 på Vikstunet, 11 på Vik Torg, 12 på Sundjordet. Sykehjemmet har 35 plasser hvorav 11 er korttidsplasser inkludert kommunal øyeblikkelig hjelp. I tillegg kjøpes for tiden tre eksterne plasser.

Tjenesteområdet har ansvar for fastleger befolkningen. For tiden er kapasiteten svært god etter etableringen av "Legene på Sundvollen".

9.7.1 Mål for bærekraftig utvikling

Fra PRO plan:

Tjenestene som ytes skal ivareta brukerens verdighet og bidra til at brukerne mestrer eget liv, og være tilpasset brukerens hjelpebehov. Det er et mål å kunne bo trygt i egen bolig så lenge som mulig og mestre egen hverdag.

9.7.2 Satsninger

Pleie, rehabilitering og omsorg vil ha fem større satsingsområder i 2019. To satsingsområder har som mål å sikre innbyggerne likeverdige og koordinerte tjenester. Tre har som mål å dreie tjenestene slik at den eldre del av befolkningen kan leve eget liv i eget hjem på en trygg og god måte.

Hole er et godt samfunn å leve i, hele livet – innbyggerne opplever tilhørighet og føler seg som en verdsatt del av fellesskapet

Velferdsteknologi

Velferdsteknologi vil ha stor betydning for at innbyggerne kan bo trygt lengst mulig i eget hjem. Velferdsteknologi bør styrkes og vil fortsatt være et utviklingsprosjekt i 2 – 3 år fram i tid. Medikamentdispensere, videokonferanser og digitale konsultasjoner hos fastleger er i ordinær drift. GPS er fortsatt i utprøvningsfasen, men breddes gradvis ut. Velferdsteknologiske hjelpemidler er tatt i bruk på sykehjemmet. Kommunen deltar i interkommunalt prosjekt og i Nasjonalt Velferdsteknologisk program.

Plan for – Leve hele livet

Regjeringens satsing på eldreomsorg, "Leve hele livet" innebærer at kommunen må planlegge for et mer aldersvennlig samfunn i tråd med føringene i meldingen. Dette må planlegges i 2019 og 2020. Planarbeidet vil kreve ressurser fra flere tjenesteområder i kommunen. Dette gjelder særskilt samfunnsplanlegging, folkehelse, kultur og frivillighet i tillegg til pleie- og omsorg. Hole kommune vil bygge videre på positive tiltak som allerede er igangsatt, bl.a. Livsgledehem.

Styrke forebyggende og mestrende tiltak

Det er stort behov for å styrke forebyggende og mestrende tiltak for å styrke livskvaliteten til hjemmeboende og redusere behovet for kommunale tjenester både på kort og lang sikt. Tiltak som må iverksette er

- bistand til tilpassing av eget hjem
- opplysning/informasjon til den eldre del av befolkningen
- frivillig arbeid rettet mot å styrke ernæring, aktivitet, sosialt felleskap og digital kompetanse for hjemmeboende eldre

Struktur og rammebetingelser optimaliseres
Benytte kommunens iboende ressurser; befolkning, natur og næring

Fortsatt profesjonalisering av tjenestetildeling

Team for tildeling av tjenester startet opp forbedring og profesjonalisering av tjenestetildeling i 2018. Det er etablert eget vurderings-team for vurdering av alle søknader, og teamets kompetanse styrkes. LEON prinsippet (LavesteEffektiveOmsorgsNivå) skal sikres ved tildeling av tjenester. Målet med arbeidet er tilstrekkelig og likeverdige tjenester til innbyggerne. Mestring og rehabilitering skal prøves der det er mulig før kompensierende tiltak iverksettes.

Styrket koordinering

Styrket koordinering med andre tjenesteområder som gir helse- og omsorgstjenester til den voksne delen av befolkningen. Samarbeid om utredning og tjenestetildeling på tvers av tjenesteområdene etter Holemodellen er anbefalt i opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering. Dette bør utredes videre og utprøves.

9.7.3 Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	30.06.2019	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	5,06 %	1,33 %	4%		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk/ Visma	11,3 %	10,6 %	11,3 %	12,1 %	<10
	Styrke kontinuitet til bruker ved at en større andel ansatte har høyere stilling.	Gjennomsnittlig stillingsprosent	Intern statistikk/ Arena. Måles årlig i desember	62,3 %	64,7 %	68,4 %	68,8 %	>65 %
	Styrket kompetanse til bruker ved å høyne andelen personale som har høyskoleutdanning	Andel personale som har høyskoleutdanning	Intern statistikk/ Visma. Måles årlig i desember	31,4	39,6	37,2	37,4 %	35 %
	Styrket kompetanse til bruker ved å høyne andelen personale som har fagutdanning	Andel personale som har fagutdanning	Intern statistikk/ Visma. Måles årlig i desember	50,4	43,5	46	47,2 %	50 %
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Relevant kompetanseheving	Medarbeiderundersøkelsen. Måles annethvert år, neste våren 2018	3,7	Ikke målt	4,0	Ikke målt	>4
		Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år	4,3	Ikke målt	4,4	Ikke målt	> 4,4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år	3,8	Ikke målt	4,2	Ikke målt	> 4,2
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år, neste våren 2018	4,2	Ikke målt	4,2	Ikke målt	>4,4

Forts. neste side

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	30.06.2019	Mål 2017-2020
Brukere	Hverdagsrehabilitering skal heve funksjonsnivå i tråd med brukers behov	Andel deltakere som har bedre score på funksjonstester etter HR	Eget skjema/uttrekk fra Cosdoc. Måles hvert halvår	89 % (25 av 28 deltakere)	90% (9 av 10 deltakere)	88% (8 av 9 deltakere)	80% (8 av 10 deltakere)	>90%
	Redusere unødvendig medikamentbruk for langtidsbeboere på sykehjem	Antall faste medikamenter	Gjennomgang Cosdoc. Måles årlig	8,3	8,7	6	Måles på slutten av året	<6,5
	Redusere unødvendig medikamentbruk for beboere i hjemmetjenesten	Antall faste medikamenter	Gjennomgang Cosdoc. Måles årlig	7,5	7,2	7,8	Måles på slutten av året	
	Brukere/pasienter skal ikke være utsatt for alvorlige avvik	Fravær av alvorlige avvik	I ordinær rapportering på avvik til tjenesteleder	2	0	1	1	0
	Liggesår skal ikke oppstå på institusjon	Fravær av liggesår oppstått på institusjon	Eget registrerings-skjema. Måles hvert kvartal	4	2	2	1	0
	Hjemmeboende (inkl. Sundjordet) skal unngå brudd som følge av fall	Antall fall	Uttrekk Cosdoc. Måles hvert kvartal	Ikke målt	105	102	88	
	Pasienter/beboere på sykehjem skal unngå brudd som følge av fall.	Antall fall	Uttrekk Cosdoc. Måles hvert kvartal	Ikke målt	114	108	61	
	Beboere på langtidsavdelingen skal ha tilfredsstillende tannhelse.	BSI status	Rapport fra tannhelse-tjenesten. Måles årlig i desember.		4	3,68	Måles på slutten av året	3,6
	Beboere på institusjonene skal være fornøyd med medvirkning	Beboernes score på medvirkning i brukerundersøkelse	Brukerundersøkelsen. Måles annethvert år.	5,3	Ikke målt	4,5	Ikke målt	5,3
	Brukere i hjemmetjenesten skal være fornøyd med medvirkning	Brukenres score på medvirkning i brukerundersøkelse	Brukerundersøkelsen. Måles annethvert år.	4,2	Ikke målt	4,1	Ikke målt	5,3
Pårørende skal være fornøyd med medvirkning	Pårørendes score på medvirkning i brukerundersøkelse	Brukerundersøkelsen. Måles annethvert år.	4,1	Ikke målt	4,2	Ikke målt	5,3	

9.7.4 Utfordringer som påvirker driften

Behov for pleie- og omsorgstjenester svinger over tid. 2019 har vært preget av at flere brukere med omfattende og sammensatte behov har kommet til. Kommunen har måttet kjøpe eksterne plasser til disse brukerne. I hovedsak skyldes dette at kommunen ikke har egnede omsorgsboliger til brukere med slike behov. Av de tre eksterne plassene som kommunen kjøper kunne alle ha vært ivaretatt av kommunen. Forutsetningen er tilstrekkelig antall boliger og boliger som er spesielt tilrettelagt for skjerming. Kostnadsøkningen i budsjett for PRO skyldes kjøp av disse plassene.

Kommunen ligger i planskyggen av FRE16. Dette har forsinket planleggingen av nye omsorgsboliger jfr Demensplan 2040. Per i dag har kommunen en uhensiktsmessig struktur og sammensetning av omsorgsboliger. Boligene er spredt og gir ugunstig drift. Det jobbes med planleggingen av 27 omsorgsboliger som skal dekke behovet til nye brukere, erstatte Sundjordet og deler av Vikstunet.

Det har vært et merkbart høyere trykk på tjenester siste halvannet året. Tidligere års nedbemanninger har medført at betydelige ressurser har gått med til daglig drift og kompensende tiltak. Tross dette har tjenesten satset på kompetansebygging, velferdsteknologi og Livsgledehjem.

Fremover er det stort behov for å satse på forebygging, mestring og systematisk frivillig arbeid. Det jobbes planmessig med styrking av ergoterapitjenesten.

På grunn av kompleksiteten i de eldres helsetilstand er behovet for sykepleiere økende. Dette skjer samtidig med at det blir vanskeligere å rekruttere sykepleiere. Institusjon har nå tilfredsstillende sykepleierdekning, mens det fortsatt er ubesatte hjemler i hjemmetjenesten.

Pasienter som innlegges på korttidstunene har nå mer kompliserte medisinske utfordringer enn tidligere. Det er også behov for å styrke legetjenesten på sykehjemmet.

For at eldre hjemmeboende skal bo trygt og beholde helsen så lenge som mulig må de få dekket en del sentrale behov. De har behov for å ha en tilfredsstillende ernæring, sosial kontakt og tilpasset aktiviteter for å unngå unødvendig funksjonsfall. Frivillig innsats på disse områdene vil sannsynligvis bidra til at flere eldre kan bo hjemme med god nok helse og livskvalitet. Denne innsatsen må planlegges og koordineres godt.

9.7.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	80 562	80 562	80 562	80 562
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	2 343	2 343	2 343	2 343
Kjøp av plasser eksternt økt behov	4 000			
Andre konsekvensjusteringer	380	381	381	381
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	6 723	2 724	2 724	2 724
Konsekvensjustert budsjett	87 285	83 286	83 286	83 286
Nødvendig utskifting utstyr	208	200	200	200
Driftstilpasninger knyttet til eksterne kjøp av plasser	-2 200	-2 200	-2 200	-2 200
Nye tiltak og omstillinger	-1 992	-2 000	-2 000	-2 000
Ramme 2020-2023	85 293	81 286	81 286	81 286

Driftsbudsjettet innebærer

- Styrking utover lønnsvekst for å dekke økt behov for kjøp av eksterne plasser i 2020 jf nye utfordringer i 2019.
- Styrking av driftsbudsjettet til planmessig utskifting av utstyr og inventar

Rammejustering/innsparing søkes løst gjennom

Tjenesteområdet har gått mange runder med nedbemanning og reduksjon av tjenester. Effektiviseringspotensialet er begrenset. For tiden er det stort behov for tjenester. Behovet vil svinge, men øke jevnt over tid på grunn av den demografiske utviklingen. Reduksjon av årsverk er utfordrende i dagens situasjon.

Kostnadsreduksjonen er på den bakgrunn knyttet til mål om reduserte kostnader til kjøp av eksterne plasser. Tiltaket avhenger av at faglige forutsetninger er på plass.

Betalingssetter

Betalingssetter fremgår av kapittel 11 og er justert med anslagsvis 3% i forhold til generell prisvekst.

Behov for utskifting av utstyr

Etter flere år med stort fokus på kostnadsreduksjon er det akkumulert behov for oppgraderinger og utskifting av utstyr.

Det innarbeides noe midler til nødvendig utskifting av diverse utstyr på sykehjemmet og Sundjordet. Det er også nødvendig å kjøpe inn flere senger og løfteapparater til korttidsutlån slik at pasienter kan skrives ut fra sykehus eller korttidsstun uten vesentlige hindringer.

9.8 Tiltak for funksjonshemmede (TFF)

Tjenesten omfatter botilbud, praktisk bistand, helsehjelp, avlastning, omsorgslønn, BPA, støttekontakt og andre tiltak til funksjonshemmede barn og voksne.

I tillegg drifter tjenesten Hole arbeidssenter.

Kommunen har 3 omsorgsboliger med totalt 14 leiligheter. Omsorgsboligene har pt. døgnbemanning. Flere er ressurskrevende brukere med omfattende og sammensatte behov.

I tillegg disponeres leiligheter på Vikstunet. Dette er leiligheter for brukere med mindre behov for oppfølging.

I februar 2018 ble det opprettet en ny midlertidig avlastningsenhet for barn og ungdom i "Villa Utsikten" i Bønsnesveien 179.

Hole kommune kjøper plass ved Austjord avlastningsenhet, Ringerike kommune. Det kjøpes også tjenester fra en privat leverandør ECURA til et oppdrag hvor det kreves spesialkompetanse.

9.8.1 Mål for bærekraftig utvikling

- Hole er et godt samfunn å leve i hele livet – innbyggerne opplever tilhørighet og føler seg som en verdsatt del av fellesskapet.
- Alle barn skal sikres en god start på livet og en god utdanning for å bidra i samfunnet.
- Fremme innbyggernes mulighet for å delta aktivt og involveres i samfunnsutviklingen

Tjenesten skal sikre at den enkelte bruker skal ha mulighet til å leve og bo selvstendig, og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Tjenestetilbudet skal gis innenfor de gitte økonomiske rammer og gjeldende lovverk.

TFF skal jobbe aktivt for å skape godt omdømme av tjenesten og faget og sikre brukerne mulighet for deltakelse i alminnelige aktiviteter i nærmiljøet.

Jobbe for et inkluderende arbeidsliv og tilrettelagte arbeidsplasser

Tiltak: Hole Arbeidssenter legger til rette for jobb og daglig aktivitet for personer i tjenesten for funksjonshemmede, men også andre brukergrupper får tilbud. Dette er blant annet personer fra psykiatritjenesten, NAV, flytninger/språkopplæring, langtidssykemeldte m.m.

Alle skal sikres en meningsfull aktivitet.

Tiltak: Tjenesten tar imot medarbeidere som trenger arbeidspraksis, språkpraksis, personer på arbeidsavklaringspenger og andre som har et varig behov for tilrettelegging. Dette bidrar til et godt og raust arbeidsmiljø.

Vektlegge innbyggernes egne ressurser og erfaringer i tjenesteytingen

Tiltak: Hverdagsmestring ble startet som prosjekt i 2015 og er blitt en etablert måte å tenke omsorg på. Fokuset er økt livskvalitet, selvstendighet og brukermedvirkning. Samskaping er et viktig nøkkelord. Dette betyr at man i fellesskap finner den løsningen som er best for brukeren.

Tiltak: TFF er en del av Holemodellen. Denne samhandlingsmodellen tar utgangspunkt i innbyggernes egne ressurser, erfaringer og behov.

Gi tett og langsiktig oppfølging til de med særlige utfordringer

Tiltak: Kontinuitet og kvalitet er særlig viktig for de brukere som har behov for langsiktige og sammensatte tjenester. TFF er preget av lave turnover og lavt sykefravær. Stedlig ledelse er en suksessfaktor. Flere medarbeidere er i pågående utdanningsløp.

I tillegg kommer lærlinger, sykepleier – og vernepleierstudenter m.fl. som har praksis innenfor tjenesteområdet.

Tiltak: Systematisk jobbing med kompetansehevende tiltak og etisk refleksjon. I 2018 er det satt i gang flere kompetansehevende tiltak for å ruste ansatte i møte med nye brukere, behov og metoder. Det samme gjelder oppfriskning av allerede ervervet kunnskap. Alle tiltakene handler om å styrke den enkelte medarbeiders handlings- og vurderingskompetanse.

Tiltak: Avlastning er et forebyggende tiltak. Familier som står i krevende omsorgssituasjoner får avlastning og pause i hverdagen. Dette bidrar til at de klarer å stå i situasjonen over tid. Samtidig blir tjenestestedet og tjenesteyterne tidlig kjent med brukeren og får mulighet til å planlegge tilbudet framover. I utgangspunktet har brukere i TFF et livslangt behov.

Fremme frivillighet og deltakelse ved å mobilisere lokalsamfunnets ressurser

Tiltak: Samarbeid med frivillighetssentralen fungerer veldig bra, spesielt for brukere på Vikstunet. Der deltar brukerne aktivt i frivillighetssentralens tilbud, samtidig som brukerne selv også er aktive frivillige der det er formålstjenlig.

For øvrig samarbeider tjenestene godt med lag og foreninger.

Hole trenger noe samlende som setter kommunen på kartet for å tiltrekke seg bedrifter, reiseliv og nye innbyggere.

Tiltak: Hole arbeidssenter samarbeider med Sundvollen hotell, Dronning Thyra, Herøya og Hardraade Vikingskipforening – et fullskala vikingskip skal bygges på Sundvollstranda.

Hole arbeidssenter er en viktig bidragsyter til flere kulturarrangementer f.eks. "På grensen til allsang", Vinterfestival, Gjeddefestival m.m.

Være en effektiv og forutsigbar arbeidsgiver som tiltrekker seg kompetente medarbeidere

Tiltak: Tiltak for funksjonshemmede jobber kontinuerlig med omdømme og arbeidsmiljø. Både gjennom å ta i mot mange lærlinger, studenter og elever, men også gjennom å utdanne egne ansatte.

Dette arbeidet bidrar til å sikre et godt faglig miljø som tiltrekker seg nye kompetente medarbeidere.

9.8.2 Målekort

Målekort Hole kommune

TTF

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-0,13%	-8%	-29%		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	6,8%	9,2%	4,6%	7,5%	6%
	Sikre kontinuitet	Gjennomsnittlig stillingsprosent for faste stillinger	Intern statistikk	62,54%	59,68%	63,75%		>65%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4,4	ikke målt i 2017	4,3	ikke målt i 2019	>4,4
		Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	4,0	ikke målt i 2017	3,8	ikke målt i 2019	>4,0
	Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4,1	ikke målt i 2017	4,2	ikke målt i 2019	>4,1	
Brukere	Opplevelse av respektfull behandling med skåre over over 5	Målt hos pårørende	Bruker- og pårørende undersøkelse		5,6 (Gj.snitt i Norge er 4,9)	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	>5,6
	Opplevd brukermedvirkning med totalskåre over 4	Målt hos pårørende	Bruker- og pårørende undersøkelse		4,5 (Gj.snitt i Norge 4)	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	>4,5
	Opplevd medbestemmelse	Kommer de ansatte når de skal?	Bruker- og pårørende undersøkelse		87,5% svarer ja	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	>90% svarer bekreftende
		Opplever brukeren at det er brukeren selv som bestemmer i hverdagen?	Bruker- og pårørende undersøkelse		75% svarer ja	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	>80% svarer bekreftende
		Har du en aktivitet etter arbeidstid?	Bruker- og pårørende undersøkelse		23,1% svarer nei	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	0% svarer nei
	Helhetsvurdering	Alt i alt, er du fornøyd med hjelpen du får?	Bruker- og pårørende undersøkelse		87,5 svarer ja	måles neste gang i 2019	ikke gjennomført ennå	>95% svarer bekreftende
	Fravær av alvorlige avvik	Medisnavvik - Vold - Seksuelle overgrep	Telles	0	0	0	0	0
	Samsvar mellom tildelte timer i vedtak og faktisk tilbud	ATA-tid	Telles	100%	100%	100%	100%	100%
Fravær av omgjorte vedtak hos Fylkesmannen	Klagesaker	Telles	0	0	0	0	0	

9.8.3 utfordringer som påvirker driften

- Økning i tjenester til familier med barn som har omfattende behov for hjelp og avlastning
- Økte behov hos brukere som har progredierende sykdommer eller som får tilleggdiagnoser
- Økning i brukergruppen som har diagnose innen autismespekterert: autisme, Asperger, Tourette og AD/HD
- I forbindelse med etablering av Ringeriksbanen og ny E-16 vil det bli behov for erstatningsbygg for Gamleveien 2B
- Stor usikkerhet knyttet til drift av bolig A og bolig B i anleggsperioden
- Behovet for en permanent og større avlastningsenhet er stort. Midlertidig avlastning har ikke innendørs aktivitetsrom og heller ikke lekeplass ute

9.8.4 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	34 267	34 267	34 267	34 267
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	1 470	1 470	1 470	1 470
Økt tjenestebehov netto utgift	3 964	3 964	3 964	3 964
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	5 434	5 434	5 434	5 434
Konsekvensjustert budsjett	39 701	39 701	39 701	39 701
STB 2020 - innstramming tilskudd ressurskrevende	90	90	90	90
Tiltak knyttet til endret organisering avlastning	-2 082	-2 082	-2 082	-2 082
Nye tiltak og omstillinger	-1 992	-1 992	-1 992	-1 992
Ramme 2020-2023	37 709	37 709	37 709	37 709

Driftsbudsjettet innebærer:

- Styrking utover lønnsvekst knyttet til økt tjenestebehov med bl.a. kjøp av tjenester fra private, økt tilskudd ressurskrevende tjenester er innarbeidet
- I samarbeid med skole og teknisk drift/eiendom utredes alternative tiltak til erstatning for Villa Utsikten med mål om bedre samhandling med skole og dermed bedre kvalitet til brukere/pårørende. Antatt innsparinger i forhold til tiltaket er for dette tjenesteområdet anslått til 2 mill kr.
- Tilskudd ressurskrevende tjenester strammes inn i 2020 – effekt i forhold til budsjettforslag 2020 utgjør anslagsvis kr 90.000.

9.8.5 Investeringsbehov og tiltak

- Traktor på Hole arbeidssenter
- Egnert barnebolig med egnert uteområde og lekeplass

9.9 Areal, byggesak og miljø

Tjenesteområdet omfatter overordnet- og detaljplanlegging, behandling av bygge- og delesaker, oppmålingsaker, GIS og kart, naturforvaltning, friluftsliv og miljø. Tjenesteområdet består per i dag av til sammen 11 årsverk.

9.9.1 Mål for bærekraftig utvikling

Målsetningen for området er å legge til rette for boligvekst og næring. Dette gjøres gjennom pågående rullering av kommuneplanen basert på dagens rammebetingelser, herunder økonomi, befolkningsvekst og nasjonale samferdselstiltak.

Kommunen har hatt fokus på proaktiv arealforvaltning ved prioritering av å få vedtatt overordnet planverk.

Kommuneplanens planprogram og samfunnsdel ble vedtatt i 2018. Arealdel ble etter vedtak lagt ut på høring i 2019, og det jobbes for vedtak første halvdel av 2020. Samfunnsdelen setter opp som mål å legge til rette for ny næringsvirksomhet og bygge opp under eksisterende næring, samt legge til rette for å utnytte de rike kultur- og naturkvalitetene i kommunen til beste for befolkningen og i et godt folkehelseperspektiv.

Saksbehandlingen skal være forutsigbar, gjennomføres innenfor lovpålagte frister og baseres på gjeldende regelverk, kommunale planer og RÅLF. Saksbehandlingen skal videre utføres kostnadseffektivt og til brukernes tilfredshet jf. mål beskrevet i målekortet.

9.9.2 Satsninger

Vi startet høsten 2018 opp med "klart språk". Denne prosessen videreføres også i 2020. Hensikten med arbeidet er å sørge for en forståelig kommunikasjon med kommunens innbyggere og utbyggere. Erfaringsmessig vil et godt og klart språk redusere klager og henvendelser.

Digitalisering av byggesaksbehandling vil kunne effektivisere byggesaksbehandlingen. Vi vil derfor starte med å tilrettelegge for digitalisering i 2020.

I planavdelingen vil man fremdeles videreføre arbeidet med forbedring av rutiner for en mer effektiv behandling av private reguleringsforslag frem til første gangs behandling.

I 2019 ble det vedtatt å utarbeide egen kommunedelplan for Helgelandsmoen, som sammen med kommunedelplanene for Sollihøgda, Sundvollen og Vik vil utgjøre viktige planverk for tilrettelegging for næringslivet i Hole kommune. Vedtak på kommunedelplan Sundvollen forventes første halvdel av 2020.

I 2019 ble det ansatt ny miljørådgiver i 100% stilling. Denne ressursen vil kunne bidra i arbeidet med å overholde viktige miljø – friluftslivsmål som er identifisert gjennom kommuneplanens samfunnsdel.

9.9.3 Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-8,76%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	4,0%	3,8%	<4,0%
		Medarbeidertilfredshet	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,3	4,4
		Medarbeidertilfredshet	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,4	4,5
		Medarbeidertilfredshet	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,0	4,2
Brukere	Utøve tjenesten i henhold til lovens krav, på en kostnadseffektiv måte, og til brukernes tilfredshet.	Saksbehandlingstid byggesaker 3 ukers frist	KOSTRA skjema	10,9 (dager)	13 (pr sept)	<15 (dager)
		Etterslep oppmåling	Intern statistikk	190 (dager)	139 (pr sept)	0 (dager)
		Forutsigbarhet i byggesaksbehandlingen	Bedre kommune			4,0
		Fornøyd med byggesaksbehandlingen	Bedre kommune			4,0

9.9.4 Utfordringer som påvirker driften

Utbygging av Ringeriksbanen og ny E16 (FRE16) vil i 2020 fremdeles utgjøre en utfordring som vil påvirke driften innenfor ulike spekter, og er en utfordring spesielt for det planfaglige miljøet i (blant annet) arbeidet med rullering av kommunale planer.

Byggesaksavdelingen har i løpet av 2019 gjennomgått en total utskiftning av ansatte. Dette medførte at man gjennom store deler av året har fått restanser på byggesaker. Utfordringene i 2020, vil være å få eliminert restansene kombinert med opplæring av nytilsatte som man antar kommer på plass på slutten av året i 2019.

9.9.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	8 524	8 524	8 524	8 524
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	161	161	161	161
Andre tekniske justeringer, herunder red inntekter	353	353	353	353
Lisenskostnader overført fra IT	150	150	150	150
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	664	664	664	664
Konsekvensjustert budsjett	9 188	9 188	9 188	9 188
Fiske og viltforvaltning Ringerike kommune	100	100	100	100
Flyfoto og ortofotoproduksjon	50	50	50	50
Økte prognoser gebyrinntekter byggesak	-100	-100	-100	-100
Innsparinger - reduserte konsulenttenester	-46	-46	-46	-46
Nye tiltak og omstillinger	4	4	4	4
Ramme 2020-2023	9 192	9 192	9 192	9 192

Mangel på nye tilrettelagte boligområder har resultert i nedgang av byggesaker. Dette ansees imidlertid å være midlertidig, i påvente av ny utvikling blant annet som et resultat av rullering av kommuneplan og kommunedelplaner og som resultat av planlagt utbygging av Ringeriksbanen og ny E16.

9.9.6 Betalingssetter

Gebyrregulativ for oppmåling, plan og byggesaker ble for 2019 revidert med forslag til ny omstrukturering av satser og beregningsgrunnlag som skal sikre området en forbedret og mer korrekt inntjening gjennom selvkostgebyrene. På grunn av få innkomne saker og begrenset saksbehandlingskapasitet innen selvkostområdene, har man i 2019 ikke fått behandlet et tilstrekkelig antall saker for å kunne bedømme effekten av omstruktureringen. Det foreslås derfor å holde satsene uendret for 2020. Det jobbes kontinuerlig med å gjøre beskrivelse og tekster i regulativet brukervennlig og lettfattelig.

9.9.7 Nye tiltak

Flyfotografering og ortofotoproduksjon

I 2020 planlegges det å gjennomføre flyfotografering og ortofotoproduksjon. Dette arbeidet administreres av Kartverket. Kostnadene ved gjennomføringen av prosjektet fordeles mellom aktørene som skal nyttiggjøre seg av dataene fordelt over flere år.

Vilt- og fiskeforvaltning

Midler til overføring av administrasjonen for fiske og vilt til Ringerike kommune. Oppgaver knyttet til administrasjon av vilt- og fiskeforvaltning hører inn under miljørådgiverstillingen i dag. Etter en nærmere gjennomgang, har det kommet frem behov for vesentlige endringer og investeringer for å holde lovlig standard. Det foreslås derfor å avsette midler for å sikre at man eventuelt kan inngå en avtale med Ringerike kommune om administrasjon av fiske- og viltforvaltning.

9.10 Teknisk / Eiendom

Tjenesteområdet omfatter enhetene eiendom (herunder boligforvaltning), renhold og vei, vann og avløp (VVA), totalt 34,24 årsverk fordelt på 44 ansatte.

9.10.1 Mål for bærekraftig utvikling

Målsetningen for tjenesteområdet er å optimalisere tjenestene og eiendomsforvaltningen, slik at vi kan levere best mulig tjenester til innbyggere og brukere av kommunal infrastruktur og kommunal bygningsmasse. Det jobbes målbevisst med effektiv ressursutnyttelse for å oppnå gode resultater i tråd med fremdrift, kvalitet, politiske bestillinger og rammer.

9.10.2 Satsninger

Barnehager og skoler skal ha gode utearealer, god luftkvalitet og lite støy:

- Gjennomføre årskontroll på alle lekeplasser og lukke alle A og B-feil.
- Universell utforming i alle offentlige bygninger og «byrom»
- Nye bygninger etableres med universell utforming.
- Eksisterende kommunal infrastruktur tilpasses fortløpende til universell utforming.

Sikre solid kommuneøkonomi

- Ressursbesparende innkjøp gjennom etablering av flere rammeavtaler.
- Justering av renholdsressurser pr. tjenestested gjennom revidering av renholdsplaner.
- Best mulig beslutningsgrunnlag for disponering av budsjetter.
- Redusere etterslepet på kommunale bygninger.
- Avhende egnet kommunal eiendom for å styrke handlingsrom for investeringer.

Gjøre det mer forutsigbart for utbyggere å gjennomføre utbyggingsprosjekter i kommunen ved å klargjøre krav til parkering, uteoppholdsareal, byggehøyder, bevaringshensyn, reguleringsformål og krav til antall boenheter

- Aktiv bruk av utbyggingsavtaler i utbyggingsområder.

Ha gode klimatilpassede planer for vann og avløp

- Gjennomføre tiltak for kapasitetsutvidelser iht. ny hovedplan Vann og avløp.
- Tilrettelegge for gang- og sykkelveier langs kommunale veier.

Legge til rette for redusert bruk av fossilt brensel

- Etablere nye miljøvennlige oppvarmingsløsninger på kommunale bygninger for å møte forbud mot bruk av fyringsolje til oppvarming.

9.10.3 Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2018	2019	2020	Mål 2021-2024	
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	0 %	0%	0%	0%	
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk		4,0%	3,8% (pr sept)	<4,0%	
		Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt		4,3	4,4	
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt		4,4	4,5	
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt		4,0	4,2	
Utøve tjenesten i henhold til lovens krav, på en kostnadseffektiv måte, og til brukernes tilfredshet.		Andel av befolkningen tilknyttet kommunalt avløp	KOSTRA	71,7%			>75%	
		Andel av total vannleveranse til lekkasje	KOSTRA skjema	20%			<15%	
		Årlig reduksjon i energiforbruk med basis i 2017	Regnskapstall		- 2 %	-2%	-6%	
		IK-bygg videreutvikles		Tiltaksplaner etablert		Etablere digital brannbok og leiemodul	Digitale rutiner innføres	
		Investeringprosjekter gjennomføres innenfor fremdriftsplan og budsjett	Iht bestilling					
		Revisjon rutiner i Compilo	Årlig revisjon - alle rutiner					
		Bedre kapasitet for Hole RA - skifte kumløkk med innlekk	stk		21 stk	35 stk	20 stk	15 stk
		Innmåling av alle brannnummer	%-andel			100% ferdig		
		Tilstandsregistrering Skilt (grunnlag for budsjett)			0 %	50 %	100 %	

9.10.4 utfordringer som påvirker driften

FRE16 tar mye tid og binder saksbehandlerekapasitet på både Eiendom, Vei, Vann og Avløp. Pr. nå er det avklaringer knyttet til eiendomsprosjekt/FRE16, forhandlinger om oppgjør for Gamleveien 2B og Sunnjordet, kapasiteter på vann og avløps installasjoner, grenseganger etc.

Når FRE16 reguleringsplan er vedtatt, forventes det at Teknisk/Eiendom må avsette enda mer saksbehandlingskapasitet til forhandlinger for grunn og teknisk infrastruktur og stille krav til ny infrastruktur som er tiltenkt drift.

9.10.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	26 889	26 889	26 889	26 889
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	459	459	459	459
Andre tekniske justeringer herunder nedjusterte husleieinntekter	1264	1264	1264	1264
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	1 723	1 723	1 723	1 723
Konsekvensjustert budsjett	28 612	28 612	28 612	28 612
Redusere tomgangsleie på boliger gj tilta	-161	-161	-161	-161
Redusere styrking vintervedlikehold	-200	-200	-200	-200
Effektivisere renhold ytterligere	-84	-84	-84	-84
Nye tiltak og omstillinger	-445	-445	-445	-445
Ramme 2020-2023	28 167	28 167	28 167	28 167

- Det legges opp til en stram drift av tjenesteområdet med nøktern videreføring og konsekvensjusteringer av de ulike budsjettpostene innenfor Teknisk/Eiendom
- Det er lagt opp til reduksjon i antall renholdere som følge av nye renholdsplaner og innføring av renholdmaskiner med god ytelse pr. tidsenhet.
- Forventningene til leieinntekter fra boliger er justert ned noe, med bakgrunn i regnskapstall i 2018 og 2019
- Utgiftene til avtale om brann og redningstjenester økes som følge av prisstigning.

9.10.6 Nye investeringsbehov og tiltak

Styrking av budsjettet til oppgradering kommunale bygninger

Det er foreløpig kartlagt oppgraderingsbehov for over 40 millioner kroner. Budsjettet dobles derfor fra 1 til 2 millioner kroner årlig inkl. mva.

FOT Sundvollen oppvekstsenter (Forsterket opplæringstilbud)

Hole kommune har behov for å etablere ny fløy til forsterket opplæringstilbud på SOS skole.

Ny lastebil 2020

Utskiftning av lastebil Teknisk.

9.11 Kultur og fritid

Tjenestestedet Kultur og fritid omfatter biblioteket, frivilligsentralene, fritidsklubben HighFive, kunstformidling, den kulturelle skolesekken og -spaserstokken, tilrettelegging for pilegrimsleden, kulturskolen, samarbeid med kulturaktører, idretten, lag og foreninger, spillemiddelordningen, salg av bygdebøker, deler av friluftslivet og tilskudd til Kirkelig fellesråd og andre trossamfunn.

Kultursatsning gir en attraktiv kommune med mangfold av tilbud, som gir bolyst, deltagelse, opplevelser og positiv oppvekst.

9.11.1 Mål for bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling

Et rikere liv gjennom opplevelse og deltagelse.

Det er et mål å legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet og å sikre at alle kan få anledning til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk.

9.11.2 Satsninger

Fremme innbyggernes mulighet for å delta aktivt og involveres i samfunnsutviklingen.

Sosial bærekraft

- Tilrettelegging for frivillige i det frie kulturlivet
- Meråpent bibliotek
- Prioriterte mål i kulturplan 2019-2024
 - Flere tiltak og aktivitetstilbud rettet mot barn og unge¹
 - Innføre korps i skolen for å blåse liv i korpsbevegelse
 - Utrede kulturråd som møteplass og hente erfaringer fra andre kommuner med kulturråd.

En trygg, klima- og miljøvennlig kommune – Ta vare på og formidle kommunens rike kulturminner og historie.

Miljømessig bærekraft

- Lage planprogram for temaplan for kulturminner og kulturmiljøer øst for Kroksund. Temaplanen er et grunnlag for å ta vare på verneverdige kulturminner og miljøer i planlegging, saksbehandling og formidling. Hole har en slik temaplan som dekker vestsiden av Kroksund. Det er et mål i kulturplanen å utrede muligheter for finansiering av temaplan for kulturminner øst for Kroksund. Fylkeskommune og Riksantikvaren er viktige samarbeidspartnere.

9.11.3 Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	2018	Prognose 2019	Mål
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	9%	1%	6%	1%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	3%	3,7%	1,7%	2,3	mindre enn 5%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	4,3	Ikke målt	4,1	Ikke målt	4,3
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	3,4	Ikke målt	3,2	Ikke målt	3,9
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	4,5	Ikke målt	4,3	Ikke målt	4,5
	Antall dager i uken åpen fritidsklubb/ skatehall i snitt	Åpen fritidsklubb/skatehall	Registrering	0,3	0,3	1,2	1,3	1,4
Brukere	Opprettholde antall utlån av medier og besøk til biblioteket	bruk av biblioteket	Utlån registreres Telling av besøk Kostrarapportering	Biblioteket har ca 22 000 utlån og ca 17 000 besøk.	Utlån 2,6 pr innbygger Besøk 2,6 pr innbygger	Utlån 2,5 pr innbygger Besøk 2,5 pr innbygger	Utlån 2,6 pr innbygger Besøk 2,6 pr innbygger	Utlån 2,7pr innbygger Besøk 2,7pr innbygger
	Mer systematisk tilrettelegging for frivillighet	Utarbeidelse og forankring av frivillighetspolitikk med; kartlegging, anerkjennelse og tilrettelegging for mangfold av frivillighet.	Prosess og vedtak. Systematisk tilrettelegging gjennom tilskudd og samarbeid. Oversikt over mangfold av tilrettelegging innen velferd, kultur og idrett	Oppstart temaplan frivillighetspolitikk	Frivillighetspolitikk er innarbeidet i plan-program kulturplan	Frivillighetspolitikk er en del av forslag til Kulturplan	Frivillighetspolitikk blir vedtatt i kulturplan	Frivillighetspolitikk blir vedtatt i kulturplan
	Deltagelse i kulturskolen	Muligheter til deltagelse i kulturskolen	Elevlister og ventelister.	278 elevplasser og ca. 60 barn på venteliste	289 elevplasser og 79 barn på venteliste	Vår 280 elever Høst 220 elever	215 elevplasser	230 elevplasser

9.11.4 utfordringer som påvirker driften

Tjenesteavtale med kirken påvirker resultat

Verdien av kommunens samlede tjenester til kirken (tjenesteytingsavtale) utgiftsføres over Kultur og fritid uten å være budsjettert innenfor området verdi ca. 200 000. Beregningen blir klar på slutten av året.

9.11.5 Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Vedtatt budsjett 2019	12 742	12 742	12 742	12 742
Lønnsvekst 2019 helårseffekt	236	236	236	236
Andre korrigeringer (netto)	38	38	-137	-137
Prisjusteringer og andre tekniske justeringer	274	274	99	99
Konsekvensjustert budsjett	13 016	13 016	12 841	12 841
<i>Innsparinger</i>				
Reduksjoner tilskudd idrett	-40	-40	-40	-40
Reduksjoner tilskudd kirken	-158	-158	-158	-158
Reduksjoner kunst og kultur - midler	-118	-118	-118	-118
Reduksjon Frivilligsentral, Bibliotek	-10	-10	-10	-10
Nye tiltak og omstillinger	-326	-326	-326	-326
Ramme 2020-2023	12 690	12 690	12 515	12 515

Driftsbudsjettet innebærer

- Hole idrettsråd fordeler etter søknad idrettsmidler til organisert idrett på vegne av Hole kommune. Idrettsmidlene er redusert fra kr 150 000 til kr 140 000.
- Tilskuddet til Idrettslaget Holveværingen kr 684.000. En del av tilskuddet kr 89.000 dekker gratis halleie for aldersbestemte lag under 18 år i Holehallen.
- Levekårsutvalget fordeler etter søknad kulturmidler til kulturaktivitet. Kulturmidlene er redusert fra kr 95 000 til 90 000.
- Den kulturelle spaserstokken (DKSS) er redusert med kr 25 000. Den kulturelle skolesekken (DKS) er redusert med kr 60 000. Tiltakene finansieres videre kun med midler som søkes via fylkeskommunen. Det forventes ca kr 20 000 til DKSS og kr 115 000 til DKS via fylkeskommunen.
- Samlet reduksjon driftsmidler til bibliotek, kulturskole og frivilligsentral utgjør kr. 28 000,-
- Økte betalingssatser kulturskolen utgjør en inntektsøkning på kr. 18 000,-
- Halleie i Kleivhallen økes med 3%. Halleie aldersbestemte lag under 18 år er gratis.
- Driftstilskudd til Ringerike kultursenter reduseres fra kr 100 000 til kr 60 000. Hole kommune har investert i eiendomsselskapet Regionalt kulturhus Ringerike AS stiftet i 2006, med økning i 2016 for å sikre drift av Stiftelsen Ringerike kultursenter som står for daglig drift av kultursenteret.
- Tilskudd Buskerudmuseet reduseres fra kr 100 000 til kr 97 000. Statlige tilskudd til regionale museer krever lokal medfinansiering. Veien kulturminnepark og Ringerikes museum ivaretar

Forslag om å økning av stilling i Hole ungdomsfrivilligsentral fra 50 til 80% er tatt ut, da kommunen ikke har fått finansiering fra Kulturdepartementet som forutsatt.

- **Søknad om delfinansiering skilting i Kleiva**

Venneforeningen Kleiva søker om kr 20 000 som delfinansiering av skilting i kleiva, Den Bergenske kongevei. Søknaden behandles sammen med øvrige søknader om kulturmidler med søknadsfrist 1. desember. Søknaden er en del av Kulturminnevern - Aktivitet – Friluftsliv midler der Gjensidigestiftelsen bidrar med 50% av kostnadene dersom kommunen og fylkeskommunen bidrar med 25% hver.

- **Søknad om driftsstøtte Dronning Tyras Båtforening**

Dronning Tyras Båtforening søker om driftsstøtte for å opprettholde drift av MS Dronning Tyra samt vedlikehold og reparasjoner av merket elveled. Dronning Tyras Båtforening har hatt en avtale med Ringerike kommune i 2018 og 2019 om vedlikehold av elveleden med arbeidsbåten "Slepa". Det søkes Ringerike, Jevnaker og Hole kommuner om samlet kr 450 000 årlig og gjelder i perioden fra 2020 til og med året 2024. Søknaden er vedlagt. Dersom foreningen oppløses skal hele egenkapitalen overføres til Stiftelsen Glatved Brygge. Driftsbudsjettet innebærer ikke driftsstøtte til tiltaket.

9.11.6 Tilskudd kirken og andre trosretninger

Tilskudd til Den norske kirke er tuftet på Kirkeloven § 15. Loven er ikke konkret på størrelsen på ressursene kommunen skal bidra med til kirken. Kirken skal ha en administrasjon som drifter kirker og kirkegård. Utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker og utgifter til anlegg og drift av gravplass er lovpålagte oppgaver for enhver kommune. Kirken skal legge fram budsjett og regnskap.

Kirken søker kommunen kr 4 184 457 i driftstilskudd i 2020.

Kirken søker om økning i driftstilskudd kr 438 457 (11,7%). Kirken har lagt opp til en egen inntektsøkning på 3%. I kirkens budsjettsøknad ligger følgende satsninger;

Øke stilling 20% gravplassarbeidere (eks. sos.utg.)	kr 80 800,-
<ul style="list-style-type: none"> • Øke stilling 10% administrasjon (eks. sos.utg.) • Årlig service av sprinkelanlegget i Bønsnes kirke og Sollihøgda kapell • Dugnadsarbeid • Vedlikehold av Hole gravkapell og mulig framtidig kjølerom • Drenering Hole kirke • Kalke Hole kirke utvendig • Pusse opp trapp Hole kirke ute • Ettersyn taket Hole kirke med lift • Varmepumpe Sollihøgda kapell 	kr 53 000,- kr 30 000,- kr 80 000,- kr 200 000 kr 160 000 kr 65 000 kr 25 000 kr 80 000
Sum satsninger (inkl. sos. Utg. økte stillinger)	kr 819 292,-.

<i>Driftstilskudd kirken 2018</i>	<i>3 504 895</i>
<i>Driftstilskudd kirken 2019</i>	<i>3 746 000²</i>
<i>Innstilling driftstilskudd kirken budsjett 2020</i>	<i>3 588 000</i>

² En del av tilskuddet i 2019 kr 136 500 ble gitt spesifikt til forprosjekt restaurering av kirkekunst i Bønsnes kirke.

Rådmannens innstilling til driftstilskudd er tuftet på tidligere vedtak om å gi tilskudd til kirken på nivå med sammenlignbare kommuner og forventet lønnsutvikling og kommunens ramme.

Driftstilskuddet er en ramme kirken prioriterer innenfor. Det vurderes å være rom for drift og noe bygningsmessige utbedringer og vedlikehold innenfor rammen. Tilskuddet dekker generell lønnsvekst i 2020 på 3,5%. Viser også til tjenesteytingsavtale inngått i 2018

Kirken søker kommunen kr 715 000,- i investeringstilskudd i 2020 til følgende tiltak:

- Innlagt vann i garasje kr 180 000
- Trappefri adkomst hellegangen nordsiden og HC parkering 535 000

Innstilling tilskudd til kirkens investeringer 2020

Investeringstilskudd kr 0

Tilskudd andre trosretninger følger tilskudd til kirken etter antall medlemmer i kommunen. Lov om tilskott til livssynssamfunn legges til grunn.

Konsekvenser for brukere, pårørende, ansatte og samfunn:

Kirken i Hole trenger handlingsrom til å utføre sitt mandat på tilfredsstillende måte. Kirken er avhengig av at kommunen bevilger midler til drift og vedlikehold i samsvar med kirkeloven.

Kirkens budsjettsøknad for 2020 følger som vedlegg til budsjettsaken. Kirken har lagt en 4-årsplan for drift og investering i sin budsjettsøknad.

9.11.1 Investeringsbehov og tiltak

Meråpent og selvbetjent bibliotek

Investering i meråpent og selvbetjent bibliotek er utvalgt mål i kulturplanen som innspill til økonomiplanen. Meråpent bibliotek med ubetjent åpningstid og selvbetjening vil gi innbyggerne et bedre og mer fleksibelt bibliotektilbud. Dette vil gi innbyggere tilgang til bibliotekets bøker og rom hver dag, hele dagen. Lånerne vil også i større grad kunne betjene seg selv. Dette krever investering i digitalt biblioteksystem for selvbetjening, overvåking og døråpning. Investeringskostnader på kr 467 000 eks. mva. er innarbeidet i budsjettforslaget.

10 Strategisk samarbeid, eierskap og prosjekter

10.1 Interkommunale samarbeid

Hole kommune samarbeider med flere kommuner om blant annet produksjon av ulike kommunale tjenester. Noen av samarbeidsområdene har økonomisk konsekvens ift driftsbudsjettet ved at kommunen kjøper tjenestene av andre kommuner. Disse tjenestene erstatter kommunal egenproduksjon helt eller delvis.

Kjøp av tjenester til disse samarbeidsavtalene utgjør rundt 23 mill kr. Ringerike kommune er vertskommune for de fleste avtalene. Eksempler på samarbeidsavtaler:

- Interkommunal legevakt

- Brann og redning, feiertjenester
- Samarbeid om skatteoppkreverfunksjonen
- Renovasjon (HRA AS)
- Interkommunalt arkiv (IKA IKS)
- Landbrukskontoret for Ringerike og Hole
- SLT-prosjektet, kriminalforebyggende arbeid rettet mot barn og unge
- Voksenopplæring og introduksjonsprogram
- Krisesenteret

10.2 Eierinteresser

Kommunen har også interesser i andre samarbeidsprosjekter og selskaper, som eksempler nevnes Ringerikskraft AS og KLP. Balanseført verdi av disse eierandelene i kommunens regnskap var 40 mill kr i 2018. Ved positive resultater i selskapene kan kommunen motta utbytte fra disse.

Eierskapsmelding for Hole kommune ble vedtatt i 2011 og oppdateres årlig.

11 Investeringsplan 2020-2023

Skille mellom investeringer og drift

For at det skal være en investering forutsettes blant annet at tiltaket:

- Har en økonomisk levetid på minimum 3 år.
- Har en anskaffelseskostnad på minimum kr. 100.000 (i løpet av prosjektperioden).
- Er en påkostning som øker anleggets bruksverdi, kapasiteten, funksjonaliteten eller endrer bruksområdet.

Investeringstakten må stå i samsvar med kommunens driftssituasjon.

Økonomiplanen må synliggjøre kommunens evne til å betjene gjelden.

Investeringer vil kunne medføre driftskonsekvenser i form av økte rente- og avdragsutgifter. Investering i nye bygninger vil i tillegg medføre økte FDV utgifter (forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsutgifter).

Hole kommune har store investeringsbehov fremover. Langsiktig drifts- og investeringsanalyse legges til grunn for forslag til investeringsplan fremover.

Analysen viser at kommunen har lite rom for nye låneopptak dersom man ikke klarer å opprettholde et tilfredsstillende nivå på netto driftsresultat og avsette midler til egenfinansiering. Handlingsrommet for investeringer økes derom man har andre finansieringskilder i form av oppsparte midler på fond i tillegg eventuelle salgsinntekter og tilskudd/spillemidler.

Investeringsplanene for større investeringer skal følge aktivitetsplan fastsatt i Økonomireglement for Hole kommune. Følgende faser fremgår – Konsept (F1), Planlegging (F2), Gjennomføring (F3) og Avslutning (F4). Flere av prosjektene som foreslås innarbeidet i Investeringsplanen er fortsatt i en konseptfase og budsjett-tallene er beheftet med stor usikkerhet. Det vil bli fremmet egne saker for politisk beslutning før større prosjekter kan iverksettes for gjennomføring.

I løpet av 2020-2023 legges følgende plan til grunn:

- Utvidelse Hole ungdomsskole i forhold til behov knyttet til kapasitet
- Omsorgsboliger for eldre og funksjonshemmede
- Alternative løsninger knyttet til forsterket enhet i skole og avlastning
- Årlige bevilgninger til IT, oppgradering kommunale formålsbygg, veger m.v.
- Revidert hovedplan for vann og avløp legges til grunn for investeringsplan innen disse områdene

Investeringsplan 2020-2023 - ikke rentable investeringer

Investeringsutgifter inkl merverdiavgift.

(Beløp inkl mva) i 1000 kr	Tidl vedtatt	Fase	2020	2021	2022	2023	Sum 2020-23	Sum totalt
Adm og fellesutgifter								
IT-tiltak felles				1 000	1 000	1 000	3 000	3 000
Visma - personalløsning			300				300	300
Visma - ehandelsløsning oppstart			200				200	200
Domensammenslåing med skole			200				200	200
Kabling bygg 1 herredshuset			180				180	180
Office 365 sammenslåing skole			150				150	150
Nettverk kjernearkitektur			200				200	200
Printere/kopimaskiner			478				478	478
Skoler								
Bærbare PC til elevene på HUS		F2	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	4 000
Bærbare pc-er ansatte i Holeskolen					1 000		1 000	1 000
Digitalt utstyr	400	F2	300	300	300	300	1 200	1 600
Bærbare pc-er barneskoleelever	500	F2	500	500	500	500	2 000	2 500
Klasserom - utskifting interiør	500	F2	400				400	900
Varslingssystem beredskap		F2	1 500				1 500	1 500
Kultur og fritid, kirken								
Meråpent bibliotek		F2	584				584	584
Pleie og omsorg								
Tiltak funksjonshemmede								
Arbeidssenteret nyere traktor		F2	200				200	200
Teknisk eiendom								
Kommunale formålsbygg								
Utvidelse Hole ungdomsskole	5287	F1	3 000	10 000			13 000	18 287
PRO/TTF - omsorgsboliger, dagsenter mm		F1	13 750	43 540	48 075		105 365	105 365
Skole/TTF - FOT/barnebolig/avlastningsbolig		F1	10 000				10 000	10 000
Vinduer herredshuset (ENØK)		F2	1 500				1 500	1 500
Oppgradering kommunale bygg	1000	F2	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	9 000
Lekeplassutstyr	500	F2	500	300	300	300	1 400	1 900
Renhold effektive løsninger - maskiner		F2	100				100	100
ENØK prosjekt	200	F2	200	100			300	500
Veger								
Kommunale veger oppgradering	1000	F2	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	5 000
Gatelys - armaturer (nye krav)	400	F2	400				400	800
Ny lastebil (øke vintervedlikehold i egen regi)		F2	1 180				1 180	1 180
Sum ikke-rentable investeringer			39 822	59 740	55 175	6 100	160 837	170 624

Investeringene inndeles i to kategorier: ikke rentable og rentable investeringer. Investeringer innenfor vann og avløp samt byggesak er rentable, idet de på sikt finansieres gjennom avgifter og gebyrer fra kommunens innbyggere (selvkost). Øvrige investeringer regnes som ikke rentable.

Tiltakene er nærmere omtalt under de enkelte tjenestestedene.

Rentable investeringer

	Tidl. vedtatt	Fase	2 020	2 021	2 022	2 023	Sum 2020-2023	Sum totalt
Hovedplan vann		Årlig	1 200	1 200	1 200	1 200	4 800	4 800
Hovedplan avløp		Årlig	1 500	1 500	1 500	1 500	6 000	6 000
Hole renseanlegg Helgelandsmoen	2500				11 000		11 000	13 500
Nytt - reservevann mot Ringerike			2 000				2 000	2 000
Nytt - vann - asbest ledninger				500	500		1 000	1 000
Nytt avløp - sundvollen - sentrum -ledningsnett						13 900	13 900	13 900
Sum rentable investeringer			4 700	3 200	14 200	16 600	38 700	41 200
Sum investeringer totalt			44 522	62 940	69 375	22 700	199 537	211 824

Bevilgningsoversikt investeringer med finansiering

(1 000 kr)	2 020	2 021	2 022	2 023	Sum 2020-23
Investeringer i varige driftsmidler	44 522	62 940	69 375	22 700	199 537
Tilskudd til andres investeringer					0
Egenkapitaltilskudd KLP	1 422	1 464	1 508	1 553	5 947
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper					0
Utlån av egne midler					0
Avsetning ubundet investeringsfond - tilskudd					0
Sum investeringsutgifter	45 944	64 404	70 883	24 253	205 484
Bruk av lånemidler investeringer	-36 557	-55 667	-23 641	-23 451	-139 316
Kompensasjon for merverdiavgift	-5 387	-8 737	-7 476	-802	-22 402
Tilskudd til investeringer omsorgsboliger			-39 766		-39 766
Salg av varige driftsmidler					0
Mottatt avdrag på utlån Ringeriks-kraft nett	-4 000				-4 000
Salg av finansielle anleggsmidler					0
Sum investeringsinntekter	-45 944	-64 404	-70 883	-24 253	-205 484
Videreutlån - startlån					0
Bruk av lån til videreutlån - startlån					0
Avdrag på utlån - startlån	1 398	1 398	1 398	1 398	5 592
Mottatte avdrag på utlån - startlån	-1 398	-1 398	-1 398	-1 398	-5 592
Netto utgifter til videreutlån	0	0	0	0	0
Overført fra drift					0
Bruk av ubundet inv.fond					0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	0	0	0	0	0
Udekket / udisponert	0	0	0	0	0

Investeringsutgiftene er beregnet til 44,5 mill kr inkl merverdiavgift for 2020. Forventede kompensasjonstilskudd merverdiavgift samlet for tiltakene utgjør 5,4 mill kr. I 2020 forventes også tilbakebetaling utlån Ringeriks-kraft nett på 4 mill kr (knyttet til låneavtale i forbindelse med bygging av bredbånd i Hole kommune). Lånebeløpet forfaller i sin helhet 31.12.2020.

I tillegg til investeringer i bygg og anlegg på 45 mill kr skal kommunen årlig innbetale egenkapitaltilskudd KLP (pensjonsleverandør). Prognose for 2020 er 1,4 mill kr. Egenkapitaltilskudd og kjøp av aksjer kan ikke lånefinansieres og forutsettes her dekket gjennom tilbakebetaling lån Ringeriks-kraft nett. Samlede investeringsutgifter utgjør nær 46 mill kr.

Av dette forslås nær 37 mill kr finansiert med lån. Andelen lånefinansiering er 82%.

Startlån

Låneopptak, utbetalinger og innbetalinger i form av avdrag startlån skal også føres i investeringsregnskapet. Det er ikke lagt til grunn nytt låneopptak i 2020 på bakgrunn av prognoser for ubrukte lånemidler i 2019. Dersom behovet endres vil det bli fremmet egen politisk sak i 2020.

12 Kommunale gebyrer

- VA (Vann og avløp) og Plan, oppmåling og byggesak har egen gebyreglement som følger budsjettsaken.
- Feieavgift vedtas av Ringerike kommune jf avtale om Brann- og redningstjenester.
- Renovasjon vedtas av HRA AS – interkommunalt samarbeid.

	MVA	2019		2020		Endring 2019-20
		Inkl mva	Ekskl mva	Inkl mva		
Renovasjon (HRA) - fastsettes av HRA						
Boligrenovasjon, stativ/kr pr år - forslag fra HRA	Ja	3 416,25	3 016,00	3 770,00		10,4 %
Hytterrenovasjon, oppsatte samlede kroner pr år - forslag fra HRA	Ja	1 350,00	1 190,00	1 487,50		10,2 %
<i>For mer informasjon se www.hra.no</i>						
Feieavgift (Brann og redning, fastsettes av Ringerike kommune)						
Feie og tilsynsavgift kr pr pipeløp pr år - forslag av 23.10.2019	Ja	463,75	425,00	531,25		14,6 %
<i>(for mer info se www.ringerike.kommune.no)</i>						
Barnehager pr måned:						
Endring maksimalpris (jfr Statsbudsjettet for 2020)						
100% plass	Nei	3 040,00	3 135,00	3 135,00		3,1 %
60 % plass	Nei	2 283,00	2 354,00	2 354,00		3,1 %
Søskenmoderasjon barn nr 2		30 %	30 %	30 %		
Kostpenger hel plass, kr./måned	Nei	243,00	251,00	251,00		3,3 %
Kostpenger 60% plass kr/måned	Nei	146,00	151,00	151,00		3,4 %
Kostpenger naturbarnehagen	Nei	215,00	222,00	222,00		3,3 %
Kostpenger 60% plass naturbarnehagen	Nei	121,00	125,00	125,00		3,3 %
Skolefritidsordning pr mnd - 11 mnd:						
100 %	Nei	3 083,00	3 175,00	3 175,00		3,0 %
80 %	Nei	2 533,00	2 609,00	2 609,00		3,0 %
60 %	Nei	1 896,00	1 953,00	1 953,00		3,0 %
50 %	Nei	1 660,00	1 710,00	1 710,00		3,0 %
40 %	Nei	1 295,00	1 334,00	1 334,00		3,0 %
Søskenmoderasjon		25 %	25 %	25 %		0,0 %
Kostpenger hel plass, kr./måned	Nei	232,00	239,00	239,00		3,0 %
SFO morgenåpent			-			
100 %	Nei	617,00	636,00	636,00		3,1 %
80 %	Nei	506,00	521,00	521,00		3,0 %
60 %	Nei	383,00	395,00	395,00		3,1 %
50 %	Nei	321,00	331,00	331,00		3,1 %
40 %	Nei	259,00	267,00	267,00		3,1 %
20 %	Nei	136,00	140,00	140,00		2,9 %
Dersom noen trenger tilsyn bare en dag (såfremt det er morgenåpent)	Nei	51,00	52,00	52,00		2,0 %
Kulturskole:						
Kulturskolekontingent pr halvår (Note 2)	Nei	1 750,00	1 803,00	1 803,00		3,0 %
*Skysordning og materialavgift kommer i tillegg	Nei					-
Søskenmoderasjon, 1. søsken i %		15 %	15 %	15 %		
Søskenmoderasjon, 2. søsken i %		25 %	25 %	25 %		
Halleie Kleivhallen:						
Ordinær timepris hele hallen *	Nei	374,00	385,22	385,22		3,0 %
Ordinær timepris halve hallen *	Nei	187,00	192,61	192,61		3,0 %
* Halleie barn og ungdom under 18 år i Hole kommune - gratis						-
Eiendom leie av						
All privat bruk av kommunale lokaler skal betales for, dersom kommunestyret ikke har vedtatt annet. Priser avklares i hvert enkelt tilfelle, der leiesum ikke er fastsatt i betalingsreglementet.						
Leie av gymsal til private (også ansatte i Hole kommune) eller kommersielle aktører - timeleie	Nei	150,00	155,00	155,00		3,3 %
Leie av samfunnssal til private (også ansatte i Hole kommune) eller kommersielle aktører - pris pr arrangement	Nei	1 000,00	1 030,00	1 030,00		3,0 %
Lading av el.bil på kommunal grunn betales for etter den til enhver tid gjeldende sats						
Ekstra renhold eller driftsteknikere ifm privat bruk av kommunale lokaler betales av den enkelte leietaker etter avtale						

Fortsetter neste side..

	MVA	2019	2020		Endring 2019-20
		Inkl mva	Ekskl mva	Inkl mva	
Pleie, rehabilitering, omsorg:					
Trygdeboliger		20% av inntekt	35% av inntekt	35% av inntekt	
Omsorgsboliger Vikstunet, Sundjordet og Vik Torg		33-35% av inntekt	35% av inntekt	35% av inntekt	
Levekostnader Sundjordet		7 060,00	7 272,00	7 272,00	3,0 %
Trygghetsalarm digital, kr/måned	Nei	374,00	385,00	385,00	2,9 %
Leie av nøkkelboks			55,00	55,00	Ny
Middagsombringning	Nei	107,00	110,00	110,00	2,8 %
Hjemmehjelp, under 2 G *statlig bestemt (Note 1)	Nei	210,00	210,00	210,00	0,0 %
Hjemmehjelp 2 - 3 G *	Nei	1 236,00	1 273,00	1 273,00	3,0 %
Hjemmehjelp 3 - 4 G *	Nei	1 957,00	2 016,00	2 016,00	3,0 %
Hjemmehjelp 4 - 5 G *	Nei	2 884,00	2 971,00	2 971,00	3,0 %
Hjemmehjelp over 5 G *	Nei	3 605,00	3 713,00	3 713,00	3,0 %
Timesats	Nei	432,00	445,00	445,00	3,0 %
Dosepakk av medikamenter pr mnd		325,00	335,00	335,00	3,1 %
Transport til dagsenter	Nei	53,00	55,00	55,00	3,8 %
Dagsenter	Nei	119,00	123,00	123,00	3,4 %
Langtidsopphold sykehjem			Statlig bestemt	Statlig bestemt	
Korttidsopphold kr / døgn - statlig regulert (Note 1)	Nei	165,00	165,00	165,00	0,0 %
Dag/nattopphold på institusjon - statlig regulert (Note 1)	Nei	85,00	85,00	85,00	0,0 %
Salg av krykker	Nei	257,00	310,00	310,00	20,6 %
Doppsko til krykker	Nei	113,00	116,00	116,00	2,7 %
Ispigger til krykker	Nei	159,00	164,00	164,00	3,1 %
Gebyr skjenkebevilling					
Enkeltanledninger - ambulerende bevilgning	Nei	370,00	370,00	370,00	0,0 %
Minstegebyr skjenkebevilling, omsetningsavhengig	Nei	5 200,00	5 200,00	5 200,00	0,0 %
Salgsbevilling (handel, omsetning), minstegebyr	Nei	1 660,00	1 660,00	1 660,00	0,0 %
Bevillingsgebyr salg av tobakk, minstegebyr			4 500,00	4 500,00	0,0 %
Bevillingsgebyr salg av tobakk (midlertidig salgssted), minstegebyr			1 200,00	1 200,00	0,0 %

13 Vedlegg 1: Rammer pr tjenesteområde – brutto tall

	Beskrivelse	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
	Hole			
	Sum driftsutgifter	586 586	556 287	580 094
	Sum driftsinntekter	-586 586	-556 287	-580 094
	Netto utgifter	0	0	0
	Adm styring og fellesutgifter			
	Sum driftsutgifter	51 165	57 722	58 023
	Sum driftsinntekter	-25 748	-23 871	-28 498
	Netto utgifter	25 417	33 851	29 525
	Pleie, rehabilitering og omsorg			
	Sum driftsutgifter	96 442	94 413	99 774
	Sum driftsinntekter	-19 865	-13 850	-14 482
	Netto utgifter	76 577	80 562	85 293
	Tiltak funksjonshemmede			
	Sum driftsutgifter	48 395	47 362	59 319
	Sum driftsinntekter	-13 266	-13 095	-21 610
	Netto utgifter	35 129	34 267	37 709
	Helse inkl KPPT			
	Sum driftsutgifter	18 179	16 175	19 965
	Sum driftsinntekter	-7 018	-3 145	-5 591
	Netto utgifter	11 162	13 030	14 374
	NAV Hole			
	Sum driftsutgifter	42 589	38 077	37 838
	Sum driftsinntekter	-16 674	-14 593	-10 587
	Netto utgifter	25 915	23 483	27 250
	Skole og SFO			
	Sum driftsutgifter	100 681	100 586	111 023
	Sum driftsinntekter	-18 886	-15 905	-15 930
	Netto utgifter	81 795	84 680	95 092

Beskrivelse	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Barnehage			
Sum driftsutgifter	70 363	66 336	68 058
Sum driftsinntekter	-15 330	-11 501	-12 919
Netto utgifter	55 033	54 835	55 140

Teknisk drift og eiendom			
Sum driftsutgifter	63 141	67 452	65 300
Sum driftsinntekter	-37 609	-40 563	-37 133
Netto utgifter	25 532	26 889	28 167

Areal, byggesak og miljø			
Sum driftsutgifter	12 554	12 503	13 133
Sum driftsinntekter	-4 192	-3 979	-3 941
Netto utgifter	8 362	8 524	9 192

Kultur og fritid			
Sum driftsutgifter	15 655	14 122	14 054
Sum driftsinntekter	-2 493	-1 381	-1 364
Netto utgifter	13 162	12 742	12 690

Finansiell virksomhet			
Sum driftsutgifter	67 423	41 540	33 607
Sum driftsinntekter	-425 506	-414 402	-428 039
Netto utgifter	-358 083	-372 862	-394 432

14 Vedlegg 2: Obligatorisk oversikt - bevilgningsoversikt drift

	Beskrivelse	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
	Hole			
	Rammetilskudd	-148 759	-153 360	-169 760
	Inntekts- og formuesskatt	-231 734	-243 341	-251 302
	Eiendomsskatt	-14 664	0	0
	Andre generelle driftsinntekter	-9 079	-6 417	-4 817
	SUM GENERELLE DRIFT SINTEKTER	-404 236	-403 118	-425 879
	Sum bevilgninger drift, netto	366 988	381 666	401 333
	Avskrivinger	22 585	22 223	23 000
	SUM NETTO DRIFT SUTGIFTER	389 572	403 888	424 333
	BRUTTO DRIFT SRESULTAT	-14 664	770	-1 546
	Renteinntekter	-2 376	-1 830	-2 280
	Utbytter	-3 360	-4 200	-3 000
	Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0
	Renteutgifter	6 755	9 246	9 559
	Avdrag på lån	18 011	18 361	18 291
	NETTO FINANSUTGIFTER	19 029	21 577	22 570
	Motpost avskrivinger	-22 585	-22 223	-23 000
	NETTO DRIFT SRESULTAT	-18 219	124	-1 976
	Disponering eller dekning av netto driftsresultat	0	0	0
	Overføring til investering	392	150	0
	Netto avsetninger til eller bruk av bundne fond	-1 972	-4 083	-3 782
	Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	32 160	13 783	5 758
	Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0
	SUM DISPONERINGERELLER DEKNING AV NETTO DRIFT SRESULTAT	30 580	9 850	1 976
	FREMFØRT TIL INNDEKNING I SENERE ÅR	0	0	0

15 Vedlegg 3: Obligatorisk oversikt – bevilgningsoversikt investeringer

Beskrivelse	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Hole			
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-313	0	0
Andre salgsinntekter	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	-100	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	-988	-3 958	-5 387
Statlige overføringer	0	0	0
Andre overføringer	0	0	0
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	0	0	0
SUM INNTEKTER (L)	-1 400	-3 958	-5 387
Lønnsutgifter	0	0	0
Sosiale utgifter	0	0	0
Kjøp av varer og tj som inngår i kommunal tj.prod.	5 036	28 102	36 597
Kjøp av varer og tj som erstatter kommunal tj.prod	0	0	0
Overføringer	1 699	9 172	7 925
Renteutg, provisjoner og andre finansutg	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0
SUM UTGIFTER (M)	6 736	37 273	44 522
Avdragsutgifter	931	654	1 398
Utlån	7 373	10 000	0
Kjøp av aksjer og andeler	1 300	1 350	1 422
Dekning tidligere års udekket	0	0	0
Avsetning til ubundne investeringsfond	180	180	0
Avsetninger til bundne fond	1 372	0	0
SUM FINANSIERINGSTRANSAKSJONER (N)	11 156	12 184	2 820
FINANSIERINGSBEHOV (O = M+N-L)	16 492	45 500	41 955
Bruk av lån	-12 317	-43 166	-36 557
Salg av aksjer og andeler	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	-2 483	-834	-5 398
Overføringer fra driftsregnskapet	-392	-150	0
Bruk av tidligere års overskudd	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	-1 300	-1 350	0
Bruk av bundne investeringsfond	0	0	0
SUM FINANSIERING (R)	-16 492	-45 500	-41 955
UDEKKET/UDISPONERT (S = O-R)	0	0	0